

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filosofie

Bakalářská práce:

**SVĚDKOVÉ JEHOVOVI JAKO PŘÍKLAD NOVÉHO
NÁBOŽENSKÉHO Hnutí**

Autorka práce: Anna Mrázková

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Kubišová

2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených podkladů. Souhlasím s jejím zapůjčením s podmínkou, že veškeré použité informace i přejaté údaje budou řádně citovány a nedojde k jejich zneužití.

V Praze dne

.....

Anna Mrázková

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá problematikou nových náboženských hnutí a je zaměřena na Svědky Jehovovy. Nejprve je zde objasněn termín „nové náboženské hnutí“ a jsou zde uvedeny důvody, proč je někdy lepší používat tento název namísto označení „sekta“. Jsou zde charakterizovány obecné rysy, negativa a pozitiva nových náboženských hnutí. Dále například rysy literatury typické pro nová náboženská hnutí či způsoby získávání členů do těchto hnutí. Další část je věnována Svědkům Jehovovým, jejich historii, organizaci a jsou zde rozebrány nejdůležitější články jejich učení – například odlišnosti tohoto nového náboženského hnutí od křesťanství, zdroje, ze kterých hnutí vychází a další charakteristiky, především ty, které jsou společností vnímány jako neobvyklé. Práce odpovídá na otázku, zda Svědkové Jehovovi odpovídají charakteristice nových náboženských hnutí.

Abstract:

This bachelor thesis deals with problems of new religious movements and is specialized in Jehovah's Witnesses. At first, the term 'new religious movement' is cleared up and there are mentioned reasons for preferring this term rather than the expression 'cult'. The thesis characterizes general traits as well as negative and positive qualities of new religious movements. Further, it focuses for example on traits of literature typical for new religious movements or the recruitment methods. Next part is devoted to Jehovah's Witnesses, their history, the organization and there are also analysed the most important points of their doctrine, e.g. differences between this new religious movement and Christianity, the origins of the movement and other characteristics, especially the ones which are considered unusual by society. The thesis concludes with a reply to inquiry into the matter of Jehovah's Witnesses' correspondence to the characteristics of new religious movements.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. POJEM NOVÉ NÁBOŽENSKÉ HNUTÍ.....	7
1.1 Nové náboženské hnutí nebo sekta?	7
1.2 Termín nové náboženské hnutí	9
2. CHARAKTERISTIKA NOVÝCH NÁBOŽENSKÝCH HNUTÍ	12
2.1 Znaky nových náboženských hnutí.....	12
2.2 Pozitiva a negativa nových náboženských hnutí.....	16
2.2.1 Negativa	16
2.2.2 Pozitiva	17
2.3 Nebezpečnost nových náboženských hnutí.....	18
2.4 Literatura nových náboženských hnutí	21
2.5 Získávání nových členů	23
2.5.1 Ideální člen nového náboženského hnutí	25
2.5.2 Profil vhodných adeptů	25
3. SVĚDKOVÉ JEHOVOVI	27
3.1 Historie.....	27
3.2 Organizace	30
3.3 Učení.....	32
3.3.1 Literatura – z čeho Svědkové Jehovovi vycházejí	33
3.3.2 Armagedon, jak se zachránit.....	35
3.3.3 Misionářská činnost, studium	36
3.4 Věroučné zvláštnosti.....	40
3.4.1 Odlišnosti od křesťanství	40
3.4.2 Svátky, oslavy	42
3.4.3 Další odlišnosti.....	43
3.4.4 Hodnoty.....	46
ZÁVĚR: ODPOVÍDÁ CHARAKTERISTIKA SVĚDKŮ JEHOVOVÝCH CHARAKTERISTICE NOVÝCH NÁBOŽENSKÝCH HNUTÍ?	49
POUŽITÉ ZDROJE.....	53

ÚVOD

Jako téma své práce jsem si zvolila nová náboženská hnutí. Rozhodla jsem se orientovat na Svědky Jehovovy,¹ protože jsou v České Republice nejrozšířenější z nových náboženských hnutí. Každý z nás se s nimi nejspíše někdy setkal, když vykonávali svoji misionářskou činnost. Chtěla bych touto prací odpovědět na otázku, zda charakteristika Svědků Jehovových skutečně odpovídá charakteristice nových náboženských hnutí a zda jsou tak tedy označování správně. Víím, že jsou nazýváni jako nové náboženské hnutí, nikoli jako náboženství, nejsem si však jistá, zda je to opodstatněné a zda by neměli být raději označováni jako náboženství. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla rozebrat charakteristiky nových náboženských hnutí a zjistit zda náboženská společnosti Svědkové Jehovovi odpovídá jejich charakteristice. A celkově – která uskupení lze tímto termínem (nová náboženská hnutí) označit a za jakých podmínek.

Na rozšíření Svědků se podílely politické události. Na rozdíl od většiny náboženských hnutí totiž Svědkové Jehovovi nebyli za minulého režimu zakázáni, ale tiše tolerováni. To jim umožnilo rozšířit se do takové míry, jaká je dnes.² Oproti jiným náboženským skupinám tedy Svědkové Jehovovi po roce 1989 nezačínali od nuly, ale s počtem asi patnácti tisíc stoupenců. Při sčítání lidu v roce 2001 se Náboženská společnost Svědkové Jehovovi zařadila na čtvrté místo co do četnosti církví. Konkrétně se k víře přihlásilo 23 162 svědků.³

Ve své práci se nejprve zaměřím na samotný pojem „nové náboženské hnutí“, protože se domnívám, že je třeba tento termín objasnit, a že je potřeba vysvětlit proč ho v práci užívám namísto označení „sekta“. Dále se budu věnovat charakteristice

¹ V práci dochází ke kolísání velkých písmen ve slově svědkové. Na doporučení Ústavu pro jazyk český AV ČR píší Svědkové Jehovovi či Svědkové (velké písmeno) v případě, že mám na mysli Náboženskou společnost Svědkové Jehovovi a tyto názvy jsou prakticky zkráceným názvem společnosti. V případě, že píší svědkové či svědkové Jehovovi (malé písmeno) mám na mysli příslušníky tohoto hnutí.

² NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha: Oliva, 1995, str. 4. ISBN 80-85942-00-3.

³ *Český statistický úřad* [online]. 6.8. 2003 [cit. 2010-05-13]. Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem. Dostupné z WWW: <http://notes2.czso.cz/csu/2003ediciplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem>.

nových náboženských hnutí obecně, zejména nejdůležitějším znakům těchto hnutí. Také zdůrazním, proč jsou nová náboženská hnutí vnímána negativně, ale na druhé straně se budu snažit najít alespoň určitá pozitiva, která hnutí mohou mít. Zmíním se rovněž o potencionální nebezpečnosti nových náboženských hnutí, především o důvodech, proč jsou tato hnutí společností chápána jako nebezpečná.

Vzhledem k tomu, že jistými specifiky se vyznačuje i literatura vydávaná novými náboženskými hnutími (většinou je distribuována a šířena z jediného místa), rozhodla jsem se tomuto tématu také věnovat stejně jako způsobům získávání nových členů do hnutí, které jsou pro ně typické.

V dalším oddílu práce se budu věnovat charakteristice Svědků Jehovových. Na počátku je nezbytné zmínit, za jakých okolností, a proč skupina vznikla, jak se dále vyvíjela. Těmto otázkám se věnuji v podkapitole 3.1. Historie. Pro svědky je velmi zásadní také jejich organizace, která je ve všem řídí, proto se budu zabývat i jejím rozbořem.

Samotné učení Svědků Jehovových jsem se rozhodla rozebrat trochu jinak, než jak je běžné v dostupné literatuře specializované na Svědky. Objektivních monografií je velmi málo. Většinou jsou knihy o učení Svědků Jehovových psány jako křesťanské polemiky, kde je patrné nepřátelství křesťanů k nim. Rozebírány jsou veškeré odlišnosti od křesťanství. Ty v práci také zmiňuji, ale teologická polemika není hlavním předmětem práce. Rozebírám proto nejdůležitější články v učení Svědků, což je patrně především učení o nastávajícím konci světa. Podrobněji se věnuji takovým bodům jejich učení, díky kterým jsou nebo v minulosti byli Svědkové Jehovovi chápáni jako neobvyklá skupina. Mezi tyto zvláštnosti patří odmítání krevní transfúze, neúčast na vojenské a náhradní civilní službě. Také neslavení veškerých svátků a odmítání politického života. Za důležité také považuji přiblížit misionářskou činnost svědků, díky níž jsou tak známí. Rovněž se budu zabývat hodnotami, na kterých členové organizace silně lpí.

V závěru práce si odpovídám na otázku, zda skutečně Svědkové Jehovovi odpovídají charakteristice nových náboženských hnutí a zda jsou tak tedy nazýváni oprávněně.

1. POJEM NOVÉ NÁBOŽENSKÉ HNUTÍ

1.1 Nové náboženské hnutí nebo sekta?

Co si máme představit pod pojmem nové náboženské hnutí? Jaký je rozdíl mezi sektou a novým náboženským hnutím? Bylo pro mne třeba najít rozdíly a vysvětlení těchto pojmů, protože Svědci Jehovovi, u nichž jsem se rozhodla zkoumat, do jaké míry jejich hnutí vykazuje znaky nového náboženského hnutí, bývají mnohdy označováni také jako sekta, okrajové náboženství, alternativní náboženství apod. Mezi nejčastější označení patří právě termín nové náboženské hnutí a pak sekta. Slovo sekta původně znamenalo něco jiného než dnes. „Slovo sekta je odvozeno z latiny, patrně od *sequor*, následuji, sleduji, či od *seco*, dělím. Je to tedy směr, který se od většího společenství oddělil a sleduje vlastní cestu.“⁴ „Do prostředí ovlivněného křesťanstvím se toto slovo dostalo z církevní latiny, v níž nejprve sloužilo jako překlad novozákonního řeckého slova *hairesis*.⁵ Rozuměla se tím skupina odštěpená od církve, k níž předtím patřila.“⁶ Je třeba si uvědomit, že i mnohá dnes všeobecně uznávaná a široce rozšířená náboženství bývala původně sektami (např. některé dnes již renomované odnože křesťanství). Mohlo se tedy stát, že se sekta stala uznávaným náboženstvím.⁷ Zpočátku toto slovo mělo neutrální význam, postupem času (v důsledku teologických sporů například právě v rámci křesťanství) začala být sektou míněna náboženská skupina, která se velmi odlišovala od původní církevní nauky. Dnes je slovem sekta většinou negativně označována některá zvláštní náboženská skupina, která se jeví jako nebezpečná, fanatická a uzavřená.⁸

A jaký je tedy rozdíl mezi označením sekta a nové náboženské hnutí? Dalo by se říci, že jde o totéž. Nicméně, je pravdou, že slovo sekta v běžném jazyce používáme spíše jako výraz hanlivý. Termín nové náboženské hnutí v běžném

⁴ REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995, str. 47. ISBN 80-85942-13-5.

⁵ *Hairesis* (řec.) = výběr, volba

⁶ ŠTAMPACH, O. I. *Sekty a nová náboženská hnutí: naděje a rizika*. Praha: Oliva, 1994, str. 4. ISBN 80-901634-6-7

⁷ PORTERFIELDOVÁ, M. K. *O sektách*. Praha: Lidové noviny, 1997, str. 16. ISBN 80-7106-233-2.

⁸ LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty*. Praha: MŠMT, 1997, str. 2.

užívání nahradíme slovem sekta, ve chvíli, kdy chceme vyjádřit svůj negativní postoj k dané skupině. K užití názvu sekta může vést více důvodů. Například můžeme být členem nějaké církve a jako sektu tedy označíme takovou náboženskou skupinu, která podle nás církevní nauku nejvíce překrucuje. Nebo jsme pouhým občanem, ateistou, a jako sektu označíme takovou skupinu, která podle nás výrazně porušuje normativní společenské chování nebo žije životním stylem pro danou společnost neobvyklým, zvláště se chová, obléká, stravuje a tak dále. Společnost slovem sekta označuje většinou taková náboženská hnutí, která zná, ale nepřijímá a neuznává je. Často se termín sekta užívá v žurnalistice, především v té nekvalitní. V tomto případě tak bývají označovány některé náboženské skupiny, které jsou spjaty s určitými skandály. Tím, že určitou skupinu označíme jako sektu, dáváme jasně najevo postoj, který k ní zaujímáme, zpravidla tedy postoj negativní.⁹ Především kvůli tomuto pejorativnímu příznaku slova sekta, budu raději používat označení nová náboženská hnutí. Výhoda tohoto označení je v tom, že se vyhýbá apriornímu odsouzení skupiny.¹⁰ Označení nové náboženské hnutí se vyhýbá i dalšímu problému, který může nastat, pokud skupinu označíme slovem sekta. Používání takového označení může skupinu posunout ještě více do izolace od společnosti a sama skupina se začne vnímat ještě výlučněji a začne se snažit ještě více bránit před vnějším zlým světem.¹¹

Nicméně, je třeba zmínit, že někteří autoři publikací, zabývající se touto tematikou, používají výraz sekta, přičemž by neměl být a mnou rozhodně není chápán jako pejorativní. Jedná se především o zahraniční autory - například u těch anglicky píšících vyvstává problém s překladem anglického slova *cult*, který je do češtiny překládán jako sekta. Pravděpodobně v anglickém jazyce nemá hanlivý příznak či jej má, ale jiného výrazu pro tyto náboženské skupiny se začalo více užívat až později. Nebo jde o starší publikace českých i jiných autorů, kteří knihy psali v době, kdy se ještě termín nové náboženské hnutí tolik neužíval; tento termín

⁹ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 32-35. ISBN 978-80-86851-64-8.

REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995, str. 47-48. ISBN 80-85942-13-5.

ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. Praha: EELAC, 1995, str. 7-11. ISBN 80-85495-29-5.

LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty*. Praha: MŠMT, 1997, str. 2.

¹⁰ LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty*. Praha: MŠMT, 1997, str. 2.

¹¹ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. Praha: Dingir, 1998, str. 25. ISBN 80-902528-0-X

se začíná rozmáhat více až dnes, právě kvůli hanlivému příznaku slova sekta, které pomalu začíná vytěšňovat. Pravděpodobně však slovo sekta vytěšněno nebude, protože se nadále bude užívat v případech, které jsem zmínila, například v nekvalitní části žurnalistiky.

1.2 Termín nové náboženské hnutí

Termín nové náboženské hnutí, však také není zcela ideální. Problematické je jak slovo *nové*, tak slovo *náboženské*. Nemusí být totiž pro určitou skupinu vůbec přesné. Nové náboženské hnutí totiž ve skutečnosti nemusí být vůbec *nové*. Nové v tomto spojení znamená především mající nějakou novou ideu.¹² Otázkou však je, k jaké společnosti se ono *nové* vztahuje, v jedné společnosti může být za novou ideu považovaná taková, která v jiné společnosti za novou považována není. Mnohá nová náboženská hnutí mohou být ve skutečnosti starší než křesťanství, ale v západní společnosti u nás mohou být považována za neobvyklá, nová.

Nová náboženská hnutí (sekty) vznikala od počátku historie lidstva. Avšak daleko více nových náboženských hnutí vzniká v dobách, kdy lidé cítí silnější potřebu obrátit se na náboženství. Zejména v období válek, hladomorů, epidemií, nových technických objevů, o kterých si lidé nejsou jisti, zda jsou dobré, v určitých zlomových rocích, kterým je připisován symbolický význam (například konec tisíciletí), a podobně. Lidé se snaží najít odpovědi na otázky, na které jim zavedené náboženství nedokáže snadno odpovědět. Proto dochází ke vzniku nových náboženských hnutí, která se vyznačují tím, že přichází s novou ideou, jež na tyto otázky odpovídá velmi jednoduše a snadno.¹³ Velký rozmach vzniku dnešních nových náboženských hnutí je spojen s poválečným vývojem v Evropě a USA, kdy díky technologickému, kulturnímu a sociálnímu vývoji generace dospívající v šedesátých letech začala dávat najevo nesouhlas s dobou a také začala

¹² VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 17-22. ISBN 978-80-86851-64-8

¹³ PORTERFIELDOVÁ, M. K. *O sektách*. Praha: Lidové noviny, 1997, str. 22-23. ISBN 80-7106-233-2.
BÜCHNEROVÁ, B. *Co máme vědět o sektách*. Praha: Amulet, 1999, str. 25. ISBN: 80-86299-02-3.

experimentovat s náboženstvím.¹⁴ Místem, kde vznikala nová náboženská hnutí nejvíce, byla Severní Amerika, protože zde lidé mohli více, než kdekoli jinde, projevit své náboženské přesvědčení, aniž byli stíháni, jelikož jim vláda poskytovala poměrně silnou ochranu. V Americe je tradice náboženského pluralismu, proto zde nová náboženská hnutí vznikla a dodnes vznikají nejvíce.¹⁵

Existují i další impulsy pro vznik nových náboženských hnutí (kromě těch, které jsem již uvedla). Dnes nová náboženská hnutí vznikají zejména z následujících důvodů. Nové ideje vyjadřují, že dosavadní náboženství není dostačující a vyzdvihují proto jiné hodnoty. Nové náboženské ideje vznikají také proto, že s dosavadními existujícími idejemi může být velká nespokojenost. Další příčinou může být znepokojení lidí z existence mnoha náboženství. Lidé mohou mít pocit, že různá náboženství nemohou být současně pravdivá, proto mohou vznikat nová náboženská hnutí, která se snaží najít něco, co mají všechna náboženství společné. Další příčinou vzniku nových náboženských hnutí je skutečnost, že nejsou zatížena minulostí, mohou tedy začít s čistým štítem, bez vědomí násilí, jež s sebou historie některých náboženství nese.¹⁶

V České Republice za nová náboženská hnutí považujeme většinou ta, která působila ve Spojených státech od šedesátých let dvacátého století, ale k nám se dostala až po roce 1989.¹⁷ Mezi nová náboženská hnutí v České republice ale patří i taková hnutí, která v Československu vznikla či působila již před rokem 1989, ale zviditelnila se až po tomto roce. Proto bychom neměli žádnou náboženskou skupinu označovat jako nové náboženské hnutí, ale přesněji bychom měli říci, že v určité společnosti má daná skupina postavení nového náboženského hnutí. Slovo nové nese ještě jeden význam, a to ten, že naznačuje, že dané náboženské hnutí není ve

¹⁴ LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty*. Praha: MŠMT, 1997, str. 3.

¹⁵ PORTERFIELDOVÁ, M. K. *O sektách*. Praha: Lidové noviny, 1997, str. 23. ISBN 80-7106-233-2.

¹⁶ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 25-31. ISBN 978-80-86851-64-8.

¹⁷ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 16-17. ISBN 978-80-86851-64-8.

společnosti ještě plně uznáváno, ale je chápáno jako podezřelé, neobvyklé, společensky nezačleněné, společensky neakceptované.¹⁸

Podobný problém se týká i slova *náboženská*, protože samotný fenomén náboženství můžeme uchopit mnoha způsoby. Náboženství můžeme chápat jako vztah člověka k určité přesahující skutečnosti. V nových náboženských hnutích nemusí mít přesahovaná skutečnost podobu nadosobního Boha, jako známe z křesťanství, ale může být inspirovaná například buddhismem, který chápeme jako náboženství, ale takové, které se opírá o neosobní absolutno. Některá nová náboženská hnutí mohou být ve skutečnosti nenáboženská, jde tedy spíše o určitou alternativu „náboženskosti“, o novou spiritualitu (vztah k přesahující skutečnosti, která však nemusí mít podobu osobního Boha, může to být takzvané náboženství bez Boha). Čili spiritualita může být jak náboženská, tak nenáboženská. Některá nová náboženská hnutí mohou být tedy velmi nenáboženská, ale spíše připomínající, léčitelství, obchodní či politické společnosti, psychoterapii apod.¹⁹

¹⁸ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 13-20 a 53. ISBN 978-80-86851-64-8.

ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. Praha: EELAC, 1995, str. 11. ISBN 80-85495-29-5.

¹⁹ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 20. ISBN 978-80-86851-64-8.

ŠTAMPACH, O. I. *Sekty a nová náboženská hnutí: naděje a rizika*. Praha: Oliva, 1994, str. 3. ISBN 80-901634-6-7

2. CHARAKTERISTIKA NOVÝCH NÁBOŽENSKÝCH HNUTÍ

2.1 Znaky nových náboženských hnutí

Znaků nových náboženských hnutí je v odborné literatuře sepsáno spousta, nicméně je jasné, že ne každé nové náboženské hnutí musí všechny tyto znaky mít, aby novým náboženským hnutím bylo. Některé ze znaků, které uvádím, jsou společné pro všechna nová náboženská hnutí a jiné znaky jsou typické pouze pro některá.

Rysy, které jsou společné pro všechna nová náboženská hnutí, jsou pouze dva – fanatismus a mesianismus. **Fanatismus** je jakási posedlost něčím, v tomto případě novým náboženstvím. Jde o jednání, které nesnese odlišný názor ani jakýkoli odpor a má sjednocovací schopnost. **Mesianismus** je víra členů hnutí ve vlastní spasitelské poslání. Členové se domnívají, že pouze oni mají možnost dostat se k pravdě, že pouze prostřednictvím jejich víry je možné najít smysl života a napravit svět.²⁰

Dalšími, nejčastějšími a téměř u všech nových náboženských hnutí se vyskytujícími znaky jsou uzavřenost, fundamentalismus, autoritářský způsob řízení a osobnost charizmatizovaného vůdce, utajování, pocit výlučnosti a jedinečnosti, vysoké nasazení a nadšení příslušníků, bratrská atmosféra, vytváření hranic - „my“ vs. „oni“. Každý znak většinou velmi souvisí s nějakým dalším.

Uzavřenost těchto hnutí vzniká především kvůli pocitu nebezpečnosti okolního světa, dle stoupenců společenství není vhodné se s ním stýkat jinak, než z důvodů naplnění základních potřeb a kvůli misijní činnosti. Dané hnutí se domnívá, že je jediným držitelem pravdy.²¹

²⁰ REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995, str. 48-49. ISBN 80-85942-13-5.

²¹ Tamtéž, str. 50.

ŠTAMPACH, O. I. *Sekty a nová náboženská hnutí: naděje a rizika*. Praha: Oliva, 1994, str. 4. ISBN 80-901634-6-7

Často se v nových náboženstvích objevuje **fundamentalismus**, čili jednoduchý, až primitivní přístup k pramenům a z něho vyplývající zjednodušený pohled na svět. Vidění světa bývá v takovýchto skupinách většinou černobílé. Členové hnutí častou čtou pouze literaturu, která je daným hnutím schválena, a od čtení jiné jsou odrazováni. Je zde tedy velký problém v nekritickém přístupu k literatuře.²²

Autoritářský způsob řízení může být v některých hnutích dokonce až totalitní. Toto řízení se týká všech sfér života členů. Člen hnutí je veden k tomu, aby byl poslušný vůči daným autoritám, především vůdci. Jakýkoliv náznak odporu bývá nějakým způsobem stíhán.²³

S tímto způsobem řízení je úzce spjat další častý rys nových náboženských hnutí, a to **osobnost charismatizovaného vůdce**. Tato osobnost se stává autoritou především díky víře stoupenců společenství v jeho výjimečné schopnosti. Členové společenství vůdce napodobují, přejímají jeho názory a postoje a jsou mu oddaní. Tato osobnost je také stěžejní pro vznik hnutí vůbec, kolem ní se totiž shromažďují všichni členové. Ze sociologického pohledu je důležité především ono „charisma“ tohoto vůdce. V tomto případě charisma není klasickým charismatem osobnosti, ale spíše určitým důsledkem vztahu mezi vůdcem a jeho stoupenčí. Stěžejní totiž nejsou vlastnosti daného vůdce, ale především skutečnost, aby mu byly dostatečným počtem lidí mimořádné vlastnosti připisovány. Proto v tomto kontextu raději používá termín charismatizovaný namísto termínu charismatický. Charismatizovatelnost se projevuje například tehdy, když je vůdce schopen vystihnout určitou ideu, se kterou se určitá skupina lidí ztotožní a vidí v ní možnost naplnění jejích potřeb. Pevný vztah mezi charismatizovaným vůdcem a stoupenčí je pro nová náboženská hnutí typický. Takováto autorita následně rozhoduje o mnoha sférách života člena skupiny.²⁴

²² REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995, str. 50. ISBN 80-85942-13-5.

ŠTAMPACH, O. I. *Sekty a nová náboženská hnutí: naděje a rizika*. Praha: Oliva, 1994, str. 4. ISBN 80-901634-6-7

VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 57-60. ISBN 978-80-86851-64-8.

²³ REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995, str. 50-51. ISBN 80-85942-13-5.

ŠTAMPACH, O. I. *Sekty a nová náboženská hnutí: naděje a rizika*. Praha: Oliva, 1994, str. 4. ISBN 80-901634-6-7

²⁴ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 63-71. ISBN 978-80-86851-64-8.

Utajování je další ze znaků typických pro nová náboženská hnutí. Je tím myšlena skutečnost, že hnutí před nečleny utajují svou organizační strukturu, vlastní nauku a postupy, které používají při misijní činnosti.²⁵ Je si však třeba uvědomit, že tato společenství mají k utajování svého učení a všeho, co s ním souvisí, své důvody. Členové hnutí podezírají společnost, že se je snaží pronásledovat a případně zlikvidovat. Naopak společnost podezírá tato hnutí z ovládnutí jednotlivců a z kriminálních činů. I proto se nemůžeme divit, že nová náboženská hnutí svá učení tají. Nicméně právě díky utajování vzrůstá ve společnosti pocit, že se v hnutí něco neobvyklého děje. Utajování se tedy může dít jak z důvodu nějaké podezřelé či nezákonné činnosti uvnitř hnutí, tak kvůli strachu, že novému náboženskému hnutí nebude porozuměno těmi, kdo stojí mimo něj. **Pocit pronásledování** je také jedním ze znaků nových náboženských hnutí a úzce souvisí s utajováním.²⁶

Charakteristický je pro nová náboženská hnutí rovněž **pocit výlučnosti a jedinečnosti**, který se však týká více oblastí. Výlučnost se dotýká novosti, to znamená, že nová náboženská hnutí přicházejí s nějakou novou myšlenkou, což s sebou nese i odsuzování odlišných náboženských směrů a tvrzení, že ostatní náboženské společnosti jsou nedokonalé a nedostačující. Výlučnost se týká i literatury (o té se zmíním později v samostatné podkapitole). Za jedinečný bývá považován i čas vzniku hnutí. Může se jednat o dobu konce před závěrečnou „katastrofou“ lidstva, nebo naopak o výhodnou dobu pro „osvícení“ lidstva. Může to být čas příchodu mesiáše, proroka či jiné náboženské postavy. Také může jít o čas začátku nebo konce nové éry. Nová náboženská hnutí tvrdí, že vznikla v onom výlučném čase, což jsou schopna doložit i na chování lidstva. Například poukazují na zhoršující se morálku, hrozící ekologické, válečné, či jiné katastrofy. Nebo opačně v pozitivním duchu poukazují na pokrok společnosti, zlepšování technické vyspělosti atd. Podle toho se samotná náboženská hnutí chápou jako ti, kteří oznamují, že přijde důležitý dějinný zlom, nebo se považují za předvoj nového věku. Zde se jedná o prvky milenialismu, tedy očekávání brzkého blaženého věku,

²⁵ ŠTAMPACH, O. I. *Sekty a nová náboženská hnutí: naděje a rizika*. Praha: Oliva, 1994, str. 4. ISBN 80-901634-6-7

REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995, str. 50. ISBN 80-85942-13-5.

²⁶ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 60-61. ISBN 978-80-86851-64-8.

kteřé většina hnutí nese. Některá hnutí s těmito prvky očekávají brzký blažený věk, kteřý nastane postupně díky pokroku společnosti a některá (většina z nich) očekávají blažený věk po apokalypse, která podle nich nastane. Členové nových náboženských hnutí se domnívají, že mají určité naléhavě poslaní, a to se následně snaží naplnit.²⁷

Díky pocitu výlučnosti, strachu z pronásledování či napětí mezi skupinou a okolní společností a také kvůli tomu, že jsou nová náboženská hnutí poměrně málo početnými skupinami, panuje v hnutí přátelská až **bratrská atmosféra**. Mnohdy nahrazuje náboženská skupina svým stoupencům rodinné prostředí. Někdy se stává, že je dané společenství stavěno do protikladu k rodině a dochází tak k ještě silnější vazbě na skupinu.²⁸ Členové nových náboženských hnutí působí často velmi mile a přátelsky. V dnešní hektické době může být pro člověka velice naplňující, pokud se mu podaří najít někoho, kdo mu je ochoten naslouchat. Právě díky pocitu porozumění ze strany člena nějakého nového náboženského hnutí se člověk rozhodne do společenství patřit. I proto jsou techniky, jak získat nové členy založeny právě na přátelskosti²⁹ (o získávání nových členů se také zmiňují později).

Především díky silnému semknutí členů společenství a díky napětí mezi hnutími a okolní společností dochází k **rozdělení na „my“ a „oni“**, což je myšleno tak, že se vytvářejí ostré hranice mezi těmi, kdo jsou členy společenství, a těmi, kdo stojí mimo něj. I již zmíněné černobílé vidění a jednoduchý výklad světa přispívají k tomu, že existují v očích stoupenců hnutí pouze osoby dobré a zlé.³⁰ Dobří jsou stoupeneci, špatní jsou všichni ostatní. Pomocí misijní činnosti se však členové hnutí snaží přetáhnout špatného člověka na druhou stranu, domnívají se, že mu tak pomohou. Zřejmě také proto je misionářská činnost pro takováto společenství stěžejní. Jinak je však kontakt s těmi, kdo jsou špatní, zcela omezen, jediný styk s nimi se děje výhradně za účelem šíření víry. Což opět vede k oslabení až ukončení

²⁷ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 54-57. ISBN 978-80-86851-64-8.

²⁸ Tamtéž, str. 61.

²⁹ BŮCHNEROVÁ, B. *Co máme vědět o sektách*. Praha: Amulet, 1999, str. 43. ISBN: 80-86299-02-3.

³⁰ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 78. ISBN 978-80-86851-64-8.

vztahů například v rodině (pokud nejsou všichni členy hnutí) a zároveň k utužení vztahů v hnutí.

Pro členy nových náboženských hnutí je charakteristické **nadšení a vysoké nasazení**. „Nadšení může nabývat různých podob: od vytváření dynamického, láskyplného prostředí k vysoké misijní aktivitě, finanční či pracovní obětavosti až třeba k mučednictví.“³¹ Příslušníci hnutí mu také věnují veškerý svůj volný čas, odsouvají tak své předešlé zájmy, organizují si život tak, aby měli čas na činnost pro hnutí. Nadšení vede i k finančním obětem. Vysoké nasazení člena může vést až k fyzickému i psychickému vyčerpání a pochopitelně k ještě větší izolaci od společnosti. Nicméně úspěch, který stoupenec zaznamenává, například získáním nového stoupence, je pro něj odměnou za to, co obětoval, ujišťuje ho, že se rozhodl správně.

2.2 Pozitiva a negativa nových náboženských hnutí

Můžeme se snadno domnívat, že nová náboženská hnutí mají negativní charakter. Je pravdou, že takováto hnutí jsou lidmi skutečně negativně chápána. Může to být i díky některým znakům nových náboženských hnutí, které jsem již zmínila a které s sebou současně nesou nějaký negativní příznak. Vzhledem k tomu, že je třeba, aby tato práce byla objektivní, je nutné uvést kromě negativ i pozitiva, která hnutí mají.

2.2.1 Negativa

Mezi negativa patří většina znaků nových náboženských hnutí, které jsem již zmiňovala, například autoritářské řízení, fundamentalismus, utajování atd. Některé z nich je třeba ještě znovu zmínit, protože na první pohled nemusí být evidentní, proč daný znak chápat jako negativní. Výlučnost skupiny patří k negativům díky

³¹ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 74. ISBN 978-80-86851-64-8.

presvědčení členů o tom, že oni jediní mají pravdu a všichni ostatní se mýlí či záměrně lžou, což následně vede k izolaci dané skupiny od okolního světa a k chápání okolí jako něčeho špatného, zlého, něčeho, před čím je třeba se chránit. Problémem je i s tím související závislost členů na dané skupině. Člen skupiny vidí v okolním světě nebezpečí, a proto se více a více uchyluje pouze ke skupině, kterou chápe jako sféru bezpečí, tedy k hnutí, jehož je členem.³² Existují ale i negativa, která jsem neuvedla u znaků nových náboženských hnutí, a to politický a ekonomický vliv hnutí na stoupence. Je jasné, že osobnost charmatizovaného vůdce, kterou jsem již rozebírala, má vliv na všechny sféry života stoupence, tedy i na politický život.³³ Členové hnutí jsou naprosto poslušní vůči vůdci a přejímají jeho názory včetně těch politických. Mnoho kritiků těchto hnutí poukazuje na skutečnost, že některé z netradičních náboženských skupin získaly ve velmi krátké době značný majetek a že jej zneužívají k dalšímu prohloubení své moci a k dalšímu obohacování se.³⁴ „Hnutí jsou podezírána, že své příslušníky ekonomicky poškozují a zneužívají jejich psychickou závislost na charmatizovaných vůdcích.“³⁵ Díky této závislosti také člen hnutí není podněcován k sebereflexi, a proto je tak jeho psychický i společenský svět omezen. Z tohoto důvodu společnost tato hnutí vidí jako uzavřenou společnost, kde člověk nemůže dosáhnout osobnostního a duchovního růstu.³⁶

2.2.2 Pozitiva

Za podstatný znak nových náboženských hnutí bývá považována etická nauka některých z nich. Velkou důležitost kladou na zdravý způsob života, kdy odmítají užívání drog, alkoholu a také sexuální promiskuitu, což je z výchovného hlediska velmi pozitivní. S tím také souvisí jejich podpora harmonického rodinného života (je třeba zdůraznit, že se to netýká všech nových náboženských hnutí). V nových náboženských hnutích mnohdy panuje také velmi přátelská atmosféra (opět jeden z již zmíněných znaků nových náboženských hnutí), která lidem dává pocit

³² LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty*. Praha: MŠMT, 1997, str. 5.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 76. ISBN 978-80-86851-64-8.

³⁶ Tamtéž, str. 81.

sounáležitosti a pocit, že někam patří. Kontakt s takovou skupinou jim může pomoci překonat řadu problémů. Mnoho osamocených či společností odsunutých jedinců zde proto může nalézt pochopení a své útočiště. Mladé lidi mohou takovéto skupiny naučit odpovědnému a disciplinovanému způsobu života. Pro někoho takováto skupina může sehrát významnou roli v procesu socializace.³⁷

Osobně za pozitivní považuji i to, co je typické pro každé náboženství – poskytování odpovědi na otázky. I nová náboženská hnutí totiž mohou člověku pomoci najít vysvětlení některých věcí, které jsou pro něho nepochopitelné. Samozřejmě je třeba přihlídnout k výše uvedeným rysům a negativům. Pravděpodobně většina lidí nechce, aby mu odpovědi na otázky poskytovala skupina, která vidí svět černobíle, k pramenům má primitivní přístup atd. Také náboženství zmírňuje strach ze smrti. I k tomu může napomoci členství v novém náboženském hnutí, nejen v ustáleném a společensky uznávaném náboženství.

2.3 Nebezpečnost nových náboženských hnutí

Ze znaků a negativ, které jsem uvedla, jasně vyplývá, že nová náboženská hnutí mohou být pro člověka nebezpečná. Nebezpečná je především závislost na charmatizovaném vůdci a na skupině. Člověk není schopen se sám rozhodovat v žádných otázkách. Je skupině zcela oddán a slepě jí důvěřuje. Okolní svět chápe jako nebezpečný. Skupina za něho rozhoduje o všem, člen hnutí postupem času není schopen samostatného úsudku a pouze se podřizuje pravidlům. Členství v hnutí může úplně zničit vztahy člena skupiny s jeho dosavadními přáteli a rodinou.

Za nebezpečné bývá považováno takzvané „vymývání mozků“. Čímž je míněna mentální manipulace s členy hnutí. Znamená to, že se člověk postupně stává snadno ovladatelnou loutkou, ale bez evidentních známek nějakého násilí. Člověk postupně ztrácí identitu a plně splyne s novým náboženským hnutím a ztotožní se s názory

³⁷ LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty*. Praha: MŠMT, 1997, str. 5.

PORTERFIELDOVÁ, M. K. *O sektách*. Praha: Lidové noviny, 1997, str. 19. ISBN 80-7106-233-2.

vůdce a s ideály společenství.³⁸ Pro úspěšnou změnu myšlení člověka je třeba, aby byly navozeny ideální podmínky jako udržování člověka v nevědomosti, kontrola prostředí, ve kterém člověk žije, především kontrola trávení jeho volného času, tvorba pocitu bezmoci, strachu a vytváření závislosti na skupině, potlačení původního chování a postojů a následné vštěpení nového chování a postojů a také vytvoření uzavřeného systému, který nepřipouští žádnou kritiku.³⁹ Je třeba si uvědomit, že užívat termín „vymývání mozků“ není v této souvislosti zcela ideální, podstatou velké části definic tohoto termínu je totiž stav potírání svobodného rozhodnutí.⁴⁰ V případě nových náboženských hnutí se ale spíše jedná o přizpůsobivost stoupence a jeho ochotu přijímat normy dané skupiny. Stoupenci je přejímají, protože věří ve vůdcevy neobyčejné schopnosti, které prostupují všechny oblasti života a netýkají se jen náboženství. Domnívají se, že tedy není nic lepšího, než respektovat důsledky rozhodnutí vůdce, třeba i ve světských záležitostech (např. organizované sňatky). Rozhodování vůdce nemívá formu přímého rozkazu, ale stoupenci z jeho náznaků usuzují, co je jimi myšleno. Tyto „nepřímé rozkazy“ následně dobrovolně přejímají a pomocí vzájemného učení a potvrzování je dále předávají ostatním.⁴¹

Stručně by se dalo nebezpečí nových náboženských hnutí shrnout takto: „Sektářské tendence škodí jednotlivcům mimo jiné tím, že zužují vědomí, omezují vzdělání, vytrhují z kulturní tradice, činí člověka závislým na samozvaných autoritách, pěstují v duši strach. Jsou nebezpečné i sociálně, protože tříští společnost do uzavřených celků, které nejsou schopny vzájemně spolupracovat, oslabují rodinné a přátelské svazky, odvádějí celé skupiny od spoluodpovědnosti za veřejné věci.“⁴² Nebezpečí tedy vyplývá ze samotných znaků nových náboženských hnutí.

Je třeba uvést další z hlavních důvodů, proč členství v novém náboženském hnutí vnímá společnost nebezpečně. Ačkoli nebezpečná je většina rysů hnutí, za

³⁸ ABGRALL, J. M. *Mechanismus sekt.* Praha: Karolinum, 1999, str. 16 a 116-117. ISBN 80-7184-774-7.

³⁹ MORAVČÍKOVÁ, M. *Nová religiozita.* Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, 2002, str. 95-97. ISBN 80-89096-01-8.

⁴⁰ Tamtéž, s. 97.

⁴¹ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět.* Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 38-42 a 67-68. ISBN 978-80-86851-64-8.

⁴² ŠTAMPACH, O. I. *Sekty a nová náboženská hnutí: naděje a rizika.* Praha: Oliva, 1994, str. 13. ISBN 80-901634-6-7

nebezpečná jsou společností považována především díky tragickým událostem, které se staly a jsou s novými náboženstvími spojeny. Zejména sem patří hromadné sebevraždy a vraždy, které byly spáchány.

Jedním z nejznámějších byl případ hromadné sebevraždy devíti set třinácti členů hnutí Svatyně lidu v Guyaně v roce 1978, kteří společně vypili jed a ti členové, kteří odmítli, byli zavražděni.⁴³ Podobných případů se stalo více, například hromadná sebevražda členů Řadu chrámu slunce v roce 1994 ve Švýcarsku, která se poté každoročně opakovala.⁴⁴ Případ z roku 1993 z Texasu, kdy přívrženci Davida Koreshe (vlastním jménem Vernon Howell) uhořeli po obléhání FBI, kdy na sebe upozornili držením velkého množství zbraní.⁴⁵

Další tragickou událostí byl případ skupiny Óm šinri kjó v roce 1995, která spáchala v tokijském metru sarinový atentát a podařilo se jí přiotrávit pět a půl tisíce lidí a dvanáct dokonce usmrtit.⁴⁶ Je třeba podotknout, že takové případy jsou vyhrocené a krajní. Přesto zmíněné události vrhly negativní světlo na mnoho dalších nových náboženských hnutí, což později vedlo ke snaze společnosti omezit právně nová náboženská hnutí, která vzbuzují ve společnosti nějakou obavu. Nicméně určit přesně, která jsou skutečně nebezpečná a která nikoli, se dá jen těžko. Proto v souvislosti s jakýmkoli pokusy o omezení skupin docházelo ke kritice ze strany stoupenců a těch občanů, kteří nesouhlasili s tím, že určité hnutí, které má být nějakým způsobem omezeno, je nebezpečné.⁴⁷ Nejnovější, v současné době platný zákon České republiky č. 3/2002 Sb. „o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností“ ze dne 27. 11. 2001 o nových náboženských hnutích výslovně nehovoří. V§5 (viz příloha 1) pouze vymezuje podmínky vzniku a působení náboženských společností.⁴⁸ Záměrem tohoto zákona je, aby zabránil

⁴³ LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty*. Praha: MŠMT, 1997, str. 3-4.

REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995, str. 55-58. ISBN 80-85942-13-5.

⁴⁴ LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty*. Praha: MŠMT, 1997, str. 4.

VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 46. ISBN 978-80-86851-64-8.

⁴⁵ LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty*. Praha: MŠMT, 1997, str. 4.

REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995, str. 58-59. ISBN 80-85942-13-5.

⁴⁶ LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty*. Praha: MŠMT, 1997, str. 4.

⁴⁷ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 47. ISBN 978-80-86851-64-8.

⁴⁸ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 48. ISBN 978-80-86851-64-8.

působení nebezpečných hnutí, snaží se zamezit jejich registraci. Avšak posoudit, jak moc je tento záměr naplněn je nemožné. Těžko říci, kolik „sekt“ odradil od registrování. Díky některým skutečnostem, které jsou v zákonu zmíněny, však můžeme vyčíst, čeho se společnost v souvislosti s novými náboženstvími obává. Je to způsobeno špatnými zkušenostmi s nimi. Jde o nesnášenlivost, omezování osobních, politických či jiných práv, utajování, vytváření závislosti apod.⁴⁹

2.4 Literatura nových náboženských hnutí

Nová náboženská hnutí mají svoji literaturu. Literatury jednotlivých nových náboženských hnutí jsou si velmi podobné a nesou mnoho stejných rysů.

I na literaturu nových náboženských směrů se totiž vztahuje již výše zmiňované přesvědčení o vlastní výlučnosti. To platí především o literatuře psané zakladateli či vůdci. Pro některé směry, hlavně ty, které vycházejí z křesťanství, bývá literatura zakladatele či vůdce důležitější než samotná bible. Toto písemnictví bývá šířeno z jediného centra a tím pádem i tímto centrem kontrolováno. Literatura je pro hnutí významná především kvůli misijní činnosti. Na druhé straně se může stát usvědčujícím materiálem, kdy díky ní může vyjít najevo skryté, tajné učení hnutí, či může být na jejím základě dokázáno, jak společenství své učení měnilo. Důsledkem toho dochází ke striktnímu rozlišení literatury nových náboženských hnutí na literaturu **určenou pro veřejnost** (misijní činnost) a literaturou **vyhrazenou pro členy hnutí**, v některých případech jen pro členy na vyšší úrovni zasvěcení. Členové nechtou starší literaturu hnutí, protože by bylo jasné, co v minulosti hnutí učilo a že se učení mění. Svou literaturu považují příslušníci hnutí za jedinou pravdivou, domnívají se, že je zdrojem bez omylů.⁵⁰

⁴⁹ Tamtéž, s. 48-49.

⁵⁰ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 54-55. ISBN 978-80-86851-64-8.

NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha: Oliva, 1995, str. 43-44. ISBN 80-85942-00-3.

Literatura, jejíž znaky zde budu rozebírat, je literaturou určenou pro veřejnost. Toto omezení je nutné proto, že s druhým uvedeným typem literatury se nemá běžný člověk možnost setkat. Literatura určená pro veřejnost má mnoho společných znaků, kromě již uvedených (rozdělení, jediné centrum původu, ...). V našich podmínkách je jedním z hlavních znaků většiny literatur hnutí nerozhodnost, zda se vyjadřovat v písemnictví ve prospěch křesťanství a bible, nebo naopak. Literatura nechce zatracovat křesťanství, aby neodradila případné stoupence, ale na druhé straně chce i naznačit, že je křesťanství zlé, a proto bychom se měli připojit ke konkrétnímu novému náboženskému hnutí.⁵¹ Další rysy této literatury pro veřejnost se týkají především formy. Autoři napíší velmi složitý úsek či použijí těžko srozumitelný citát a poté pokračují vysvětlením tohoto textu, který uvedou slovy jako: „z toho jasně vyplývá...“, „je tedy jasné...“ a jako vysvětlení napíší to, o čem chtějí čtenáře přesvědčit. Tím dochází k matení čtenáře, který není schopen složitý odstavec pochopit, a proto přijímá pouze pisatelovo vysvětlení, které chápe jako (citátem) vědecky podložené. Aby literatura působila vědecky, používají autoři ještě další metody, například svá tvrzení dokládají odkazy na vědecké odborníky. Nicméně buď citují skutečně nějakého badatele, ale použijí jeho citát vytržený z kontextu, nebo za významného vědce považují toho, kdo se jim momentálně hodí a říká to, co autor chce slyšet, proto je mnohdy vědcem nazýván člen dané organizace. Zjednodušeně lze říci, že literatura nových náboženských hnutí se snaží čtenáře mást odvoláváním se na vědce, které člověk nezná, navozením dojmu, že je text velmi odborný a podložený fakty apod.⁵² Proto je třeba k jakékoli literatuře nových náboženství přistupovat velmi kriticky a ověřit si, zda se s námi autor nesnaží manipulovat pomocí prostředků, které jsem uvedla.

⁵¹ Stranou jsou (vzhledem k zaměření práce na Náboženskou společnost Svědkové Jehovovi) samozřejmě ponechána nová náboženská hnutí vycházejících z jiných než křesťanských základů (např. hnutí Hare Krišna apod.).

⁵² NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha: Oliva, 1995, str. 44-45. ISBN 80-85942-00-3.

2.5 Získávání nových členů

Nová náboženská hnutí mají specifické postupy, jak získávají nové členy. Američtí sociologové nazývají tyto postupy *love bombing* (bombardování láskou). Členové nového náboženského hnutí dávají potenciálním novým členům najevo, že jsou pro ně výjimeční právě oni, že by byli šťastni, kdyby se k nim přidali. Snaží se navodit pocit, že v hnutí je rodinné zázemí a že svět kolem je nebezpečný. Pro to, aby se člověk stal členem nového náboženského hnutí, je mnohem důležitější naplňování sociálních vazeb než souhlas s učením hnutí.⁵³

Známé a často vídané verbování nových členů například před supermarkety je už spíše zastaralé. Dnes se náboje provádí i jinak, daleko moderněji a nenápadněji. Společenství často nabízí různé vzdělávací kurzy, nabízejí partnerské semináře a podobně. Taktika se změnila v tom, že se skupiny snaží získat významné postavení ve společnosti. Často vystupují jako lidé nabízející služby (kurzy, cvičení) a produkty (knihy, biopotraviny). Nemusí být proto hned evidentní, že je například kurz jógy či obchod s biopotravinami pod záštitou nového náboženského hnutí. Samotní přesvědčující často také vypadají jako elegantní manažeři, angažují se v různých organizacích (humanitních, politických, poradenských). Bývají to vyškolení lidé, kteří vědí, jakým způsobem vzbudit důvěru a zájem. Působí velmi přátelsky.⁵⁴

Získávání stoupců má tři fáze, díky kterým dochází k příklonu k hnutí postupně a zároveň se vyvíjí závislost na něm. Těmito fázemi jsou vábení, přesvědčování a fascinace. Cílem **vábení** je okouzlit potenciálního stoupence. Děje se pomocí předvádění lákavé utopické představy. Verbíři poskytují zpravidla jednoduché odpovědi na otázky, nejdůležitější však je při tom využívat svého půvabu a navozovat pocit citového sblížení. Proti morbidnosti světa staví idylu, která panuje uvnitř společenství. Je důležité, aby došlo k identifikaci možného člena s misionářem. Jde o to najít něco, co by mohl mít potenciální člen společně

⁵³ ŠTAMPACH, O. I. *Sekty a nová náboženská hnutí: naděje a rizika*. Praha: Oliva, 1994, str. 4-5. ISBN 80-901634-6-7

⁵⁴ BÜCHNEROVÁ, B. *Co máme vědět o sektách*. Praha: Amulet, 1999, str. 14-15 a 42-43. ISBN: 80-86299-02-3.

s verbířem, což následně vede k představě společného prožitku a k rozvoji citové empatie. Proto misionáři mění i svůj vzhled a zájem, podle toho, koho chtějí získat. Pokud se pohybují mezi studenty, snaží se vypadat jako oni a baví se s potenciálními členy o jim blízkých tématech (se studentem ekonomie o ekonomické situaci atd.). Když se pohybují mezi vzdělanými lidmi, snaží se působit jako velmi vzdělané a silné osobnosti. Důraz se klade i na místo, kde členy získat. Proto bývají tak častá velmi frekventovaná místa jako náměstí, prostory před východem ze supermarketu či divadla, ale zároveň nebývají příliš vzdálená od sídel hnutí, aby neodradili případné zájemce, kteří by je chtěli navštívit. Při fázi vábení, ale i v dalších fázích, je společnost vykreslována jako agresivní prostředí nevšímající si vnitřních pocitů a starostí člověka, aby hnutí působilo ještě lépe.⁵⁵

Přesvědčování probíhá mezi přesvědčeným stoupencem (přesvědčovatel) a mezi potenciálním stoupencem (příjemce). Tím, co je vysíláno potenciálnímu stoupenci, je poselství. Cílem přesvědčovatele je, aby potenciální stoupenec souhlasil se shrnutým poselstvím. Důležité je přilákat a obalamutit potenciálního stoupence s využitím identifikace a podobnosti. Přesvědčovatelovo řečnictví není jednoznačné, často hovoří dvojsmyslně, vyslovuje alespoň dvě myšlenky najednou, aby se z jednou z nich potenciální stoupenec ztotožnil, neustále mystifikuje, jeho přesvědčování není založeno na logice, ale především na citech. Často zatajují pravdu a mnohdy i lžou, což ospravedlňují tím, že získáním nového člena udělali něco pro společenství. Přesvědčovací techniky nových náboženských hnutí jsou často velmi podobné s technikami odborníků na marketing.⁵⁶

Po pochybách je nakonec potenciální stoupenec přesvědčen o správnosti zvolit si danou skupinu a poté následuje **fascinace**, která zbaví člena touhy uniknout vlivu nového náboženského hnutí, to se děje většinou po setkání s vůdcem či jeho svědky. (To jestli člověk definitivně přijme místo v hnutí závisí i na tom, jak silné vazby má člověk se společností a jak silný je nátlak nového náboženského hnutí).⁵⁷

⁵⁵ ABGRALL, J. M. *Mechanismus sekt.* Praha: Karolinum, 1999, str. 81-84. ISBN 80-7184-774-7.

⁵⁶ Tamtéž, str. 16 a 85.

⁵⁷ Tamtéž, str. 16 a 84-88.

2.5.1 Ideální člen nového náboženského hnutí

Ačkoli členy hnutí bývají lidé všech věkových kategorií (od mladistvých po důchodce), jako typický ideální člen se dá brát člověk kolem třiceti až padesáti let, který vydělává, je vzdělaný a často má akademický titul.⁵⁸ Především proto, že nová náboženská hnutí mají vydělávat peníze a také získávat nové členy, což nemohou dělat hloupí lidé. Často se objevuje mylná představa, že hnutí přijímají především životní ztroskotance a labilní jedince. I takových lidí se někdy ujímají a snaží se je využít ve svůj prospěch. Největší zájem však mají o stabilní, vzdělané, sebevědomé a výkonné lidi, kteří by jim mohli být přínosem. Proto se na ně často soustřeďují.⁵⁹

2.5.2 Profil vhodných adeptů

Kromě toho, že příkladný člen je vzdělaný, obrací se „lovci členů“ nových náboženských hnutí na takové osoby, u kterých mají větší šanci vzbudit zájem. Připojení se k hnutí bývá mnohdy důsledkem rodinných či sociálních konfliktů, proto se často k novým náboženským hnutím uchylují mladí, dospívající lidé. Je velmi důležité, ve které fázi života skupina kandidáta na členství v hnutí osloví. Ideální čas, kdy jedince oslovit, je v době zlomových životních situací, v čase významných životních změn. Například ztráta zaměstnání, odchod dětí z domova, krize středního věku, kdy si člověk klade otázku, zda ho nic hlubšího nečeká, úmrtí v rodině, odchod ze školy do zaměstnání, rozvod a tak dále. Pro nová náboženská hnutí je ideální, když se někde přetrhají sociálně - rodinné vztahy a lidé tak hledají náhradní vazby.⁶⁰

Snadněji podlehnou lovcům nových členů člověk, který má pocit, že potřebuje rychle nalézt odpovědi na nějaké otázky, má nízké sebevědomí, není si jistý sám

⁵⁸ BÜCHNEROVÁ, B. Co máme vědět o sektách. Praha: Amulet, 1999, str. 41-42. ISBN: 80-86299-02-3.

⁵⁹ BLAŽEK, R.; POKORNÝ, V.; TELCOVÁ, J.; *Nebezpečí sekt*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, str. 136. ISBN 80-86568-07-5.

⁶⁰ ABGRALL, J. M. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 1999, str. 16 a 89-90. ISBN 80-7184-774-7.

BÜCHNEROVÁ, B. Co máme vědět o sektách. Praha: Amulet, 1999, str. 45-46. ISBN: 80-86299-02-3.

sebou, je v nějaké neobvyklé situaci, není si jistý svými hodnotami.⁶¹ Proto se často hnutí obracejí na dospívající mládež. Mládí je období plné změn, kdy se začínají vytvářet nové normy a normy staré platit přestávají. Dospívající se snaží najít své místo ve světě, pokouší se osamostatnit a snadno se mohou domnívat, že nové náboženské hnutí jim přinese nezávislost (zejména na rodině). Vzhledem k tomu, že adolescenti mají sklony k protestům a kritice, je logické, že odmítají tradiční, zavedená náboženství. Svou „potřebu víry“ raději naplňují v nových náboženstvích. Ta jsou pro ně také přitažlivější v tom, že odpovídají na otázky existence, orientují člověka ve světě jako každé náboženství, ale zároveň jim umožňují se určitým způsobem vymanit ze světa, ke kterému jsou kritičtí, umožňují jim tedy více protestovat vůči světu (na rozdíl od zavedených náboženství). Také odpovědi, které nová náboženská hnutí nabízejí, na všechny otázky bývají jednoduché, proto mají potenciální členové pocit, že je členství v novém náboženském hnutí z nepřehledného, složitého světa osvobodí.⁶² Zdá se, že velmi mladí lidé nemohou být pro nové náboženské hnutí výhodní finančně, hnutí je přijímají především kvůli jejich energii. Mohou pro společenství pracovat jako verbíři nových členů a shánět peníze.⁶³ Naopak staré lidi společenství vyhledávají zejména z finančních důvodů. Mívají často našetřené peníze na důchod. Staří lidé se dají snadněji získat pro hnutí hlavně kvůli strachu z vlastní smrti. V období stáří se člověk musí daleko častěji vyrovnávat s nemocemi, případně se smrtí blízkých lidí.⁶⁴ Může se cítit opuštěný a bezcenný. Hnutí mu umožní získat opačné pocity.

⁶¹ PORTERFIELDOVÁ, M. K. *O sektách*. Praha: Lidové noviny, 1997, str. 45-48. ISBN 80-7106-233-2.

⁶² LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty*. Praha: MŠMT, 1997, str. 2-3.

PORTERFIELDOVÁ, M. K. *O sektách*. Praha: Lidové noviny, 1997, str. 13 a 45-47. ISBN 80-7106-233-2.

⁶³ PORTERFIELDOVÁ, M. K. *O sektách*. Praha: Lidové noviny, 1997, str. 47. ISBN 80-7106-233-2.

⁶⁴ Tamtéž, str. 48-49.

3. SVĚDKOVÉ JEHOVOVI

3.1 Historie

Počátky Svědků Jehovových jsou spojeny s americkým obchodníkem Charlesem Tazem Russelem (1852-1916), který byl silně ovlivněn adventistickým hnutím (založeným Williamem Millerem) a založil studijní skupinu Badatelů bible (v roce 1870). Russel se ztotožnil zejména s myšlenkou očekávání druhého příchodu Ježíše Krista na svět. Jeho víra se lišila od té adventistické především pojetím formy návratu Krista, podle něj totiž (na rozdíl od adventistů) Ježíšův druhý příchod nebude fyzický, ale duchovní a neviditelný. Russel souhlasil s adventistickou myšlenkou, že důležitým mezníkem v dějinách lidstva je rok 1874. Adventisté byli po tomto roce velmi zklamáni, jelikož očekávali přítomnost Krista na zemi ve viditelné podobě. Russel však očekával neviditelnou Kristovu přítomnost, která se podle něj v roce 1874 opravdu uskutečnila. Podle něj se tohoto roku objevilo mnoho důkazů neviditelné Kristovy přítomnosti ve světě. Za důkaz pokládal technický a kulturně-sociální rozvoj, který prý začal právě v tomto roce. Konkrétní důkazy uvedl jeho následovník (Ruherford): vynález automobilu, dynamitu, vybudování Panamského průplavu, objevení radia apod.⁶⁵

Russel vypočítal, že by se měl Kristus na zem viditelně vrátit v roce 1914, kdy zničí nepřátele a následně nastane jeho tisícileté Království na Zemi spolu s vyvolenými. Toto datum ustanovil jako nepopíratelnou pravdu. Poté, co se jeho předtucha nenaplnila, nastal odliv příznivců, nicméně i pro zklamané členy bylo nalezeno řešení. Výpočet byl sice správný, ale Kristus se ujal vlády na nebi, nikoli na zemi. Russel byl ve vedení společnosti až do své smrti, tedy do roku 1916. Ještě za svého života stačil založit časopis *Siónská strážná věž a zvěstovatel přítomnosti Kristovy*⁶⁶ (v roce 1879) a se svými následovníky založil Traktátní společnost Siónská strážná věž a stal se jejím ředitelem (1881).⁶⁷ Tato společnost byla roku

⁶⁵ REMEŠ, P. *Svědkové Jehovovi. Historický přehled*. Praha: Oliva, 1995, str. 1. ISBN 80-85942-03-8.

⁶⁶ Dnes se užívá pro tento časopis spíše název *Strážná věž*

⁶⁷ *Encyklopedie nových náboženství*. Praha: Knižní klub, 2006, str. 40. ISBN 80-242-1605-1

1884 úředně zaregistrována. Proto je tento rok chápán jako datum vzniku novodobých Svědků Jehovových.⁶⁸ „Tak jako všichni z křesťanství vycházející a ke křesťanství se hlásící náboženští reformátoři i Russel se domníval, že Bible⁶⁹, aby byla dobře pochopena, potřebuje vysvětlení, které je schopen nabídnout pouze on sám.“⁷⁰ Proto také docházelo k tvorbě mnoha publikací a článků. „Již tehdy Russelovy skupiny nesly některé charakteristické znaky, které od Svědků známe i dnes: fundamentalismus při výkladu bible, doplněný některými věroučnými zvláštnostmi, na nichž (dokud nejsou odvolány) svědkové silně lpí, horlivost v získávání nových členů, přesně vypočítané, ale nikdy nesplněné sliby a hrozby konce světa (poslední vypočítaný měl být roku 1975), ale především naprostá oddanost jejich vůdcům.“⁷¹

Druhým ředitelem Traktátní společnosti Siónská strážná věž a zároveň následovníkem Russela byl Joseph F. Rutherford. Jeho biblické výklady se někdy značně lišily od výkladů Russela a v učení bylo učiněno mnoho změn, proto se od společnosti odštěpily různé skupiny. Rutherford roku 1931 přejmenoval společnost a dal jí tak název, který přetrvává dodnes – Svědkové Jehovovi. Ustanovil datum, kdy se Kristus vrátí na Zem, na rok 1925 (po tomto roce ze skupiny odešlo mnoho zklamaných stoupců). Ačkoli nejprve rok 1925 prohlašoval za zlomový bez sebemenších pochyb, čím více se rok blížil, začal vyčítat svým žákům jejich přílišné nadšení a tvrdil, že tento rok nikdy neuvedl s jistotou. Také utužil kontrolu hnutí a ustanovil povinnost studia *Strážné věže* jak ve sborech, tak jednotlivě. Byly zavedeny návštěvy od domu k domu z důvodu šíření víry, kdy stoupcům hnutí pouštěli lidem nahrávky kázání vůdce. Šíření víry se stalo povinností všech členů.⁷² V době, kdy byl v čele, se také přestaly udržovat různé tradice, např. slavení svátků, narozenin, byla zakázána jakákoli účast na politickém životě včetně úcty ke státu,

ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. Praha: EELAC, 1995, str. 86-87. ISBN 80-85495-29-5.

LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty*. Praha: MŠMT, 1997, str. 7

REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995, str. 106-107. ISBN 80-85942-13-5.

⁶⁸ REMEŠ, P. *Svědkové Jehovovi. Historický přehled*. Praha: Oliva, 1995, str. 7. ISBN 80-85942-03-8.

⁶⁹ Slovo bible píši s malým písmenem, protože nejsem věřící a dle Pravidel českého pravopisu je toto psaní správné, v případě, že se v práci objeví Bible s velkým písmenem, jedná se o přímou citaci, kdy respektuji rozhodnutí autorů zdrojů, ze kterých čerpám, psát toto slovo s písmenem velkým (pravděpodobně jsou autoři věřící a bible má pro ně posvátný charakter).

⁷⁰ REMEŠ, P. *Svědkové Jehovovi. Historický přehled*. Praha: Oliva, 1995, str. 7. ISBN 80-85942-03-8.

⁷¹ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. Praha: Dingir, 1998, str. 72. ISBN 80-902528-0-X

⁷² REMEŠ, P. *Svědkové Jehovovi. Historický přehled*. Praha: Oliva, 1995, str. 10-13. ISBN 80-85942-03-8.

státní vlajce či hymně. Rutherford také učinil změny v mocenské struktuře hnutí, aby odstranil členy, kteří s jeho změnami nesouhlasili. Stanovil absolutní podřízenost jednotlivých sborů hlavnímu vedení v Brooklynu. „Rutherford vybuďoval organizační strukturu, která účinně funguje až doposud.“⁷³

Dalším vůdcem se stal roku 1942 Nathan H. Knorr. Zřídil školící centra pro svědky, kladl velký důraz na vzdělávání členů ve věrouce a na lepší komunikaci s lidmi. Sestavil složitý školící program, díky němuž se naučili svědkové diskutovat s lidmi a zaujmout jejich pozornost. Za doby Knorrova působení se společnost rozrostla o velký počet členů. V roce 1961 vyšel pro potřebu Svědků překlad bible *Svaté Písmo - Překlad nového světa*. V době, kdy v čele organizace stál Nathan H. Knorr, byl termín konce světa stanoven na rok 1975. Protože se tak nestalo, bylo usouzeno, že konec nastane velmi brzy, aby „zastihl“ ještě ty, kteří byli narozeni před rokem 1914 (kdy údajně Kristus začal vládnout na nebi). Proč předpokládaný konec světa nenastal, bylo odůvodněno tím, že došlo k nepřesným výpočtům. Přesto však došlo k odlivu členů.⁷⁴

Dalším předsedou společnosti se stal v roce 1977 Frederick W. Franz, který zemřel roku 1992. Dalším hlavním představitelem jehovistů byl Milton G. Henschel.⁷⁵ Současným prezidentem společnosti Strážná věž je Don Alden Adams. V této době se mění doktrína učení Svědků Jehovových o roce 1935. Dříve se tvrdilo (stanoveno bývalým prezidentem společnosti Rutherfordem), že 144 000 vyvolených, kteří mají po apokalypse vládnout s Kristem, bylo vybráno do roku 1935. Nyní je však tato doktrína změněna a žádná hranice pro tento výběr již neexistuje.⁷⁶

Budoucnost Svědků Jehovových se zdá být trochu nejistá. Je tomu tak z několika důvodů. Především kvůli tvrzení, že by se apokalypsa měla dožít generace, která zažila rok 1914. Protože takových lidí bude postupně ubývat a

⁷³ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. Praha: Dingir, 1998, str. 72. ISBN 80-902528-0-X

⁷⁴ REMEŠ, P. *Svědkové Jehovovi. Historický přehled*. Praha: Oliva, 1995, str. 10-12. ISBN 80-85942-03-8.

REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995, str. 106-107. ISBN 80-85942-13-5.

ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. Praha: EELAC, 1995, str. 86-87. ISBN 80-85495-29-5.

⁷⁵ REMEŠ, P. *Svědkové Jehovovi. Historický přehled*. Praha: Oliva, 1995, str. 18-19. ISBN 80-85942-03-8.

⁷⁶ *Víry a vyznání* [online]. 2008 [cit. 2010-03-15]. Náboženská společnost Svědkové Jehovovi. Dostupné z WWW: <<http://www.viryavyznani.estranky.cz/stranka/nabozenska-spolecnost-svedkove-jehovovi>>.

konec světa nenastane, dostane se společenství do krize, kterou bude pravděpodobně těžké překonat. Bude zřejmě nutné učinit další reformu v učení a mohlo by se stát, že zklamaní členové budou hnutí opouštět. Nicméně je třeba si uvědomit, že když bylo společenství schopno ustát krize z let 1914, 1925 a 1975 pravděpodobně se mu nějakým způsobem podaří zdůvodnit a překonat i krize další.⁷⁷ Problém se skupinou vyvolených do roku 1935 již Svědkové vyřešili změnou doktríny. Ve *Strážné věži* 1. 5. 2007 si všichni svědkové mohli přečíst, že výběr 144 000 vyvolených již není ohraničen žádným datem.⁷⁸ Proto se domnívám, že si nějakým způsobem poradí i s dalšími problémy. Otázkou však je, jak silný negativní dopad to bude na členy mít a zda budou společenství opouštět či se spokojí s nějakým vysvětlením změn.

3.2 Organizace

Oficiální název organizace v ČR je Náboženská společnost Svědkové Jehovovi. Ústředí tvoří organizační a vydavatelské centrum Biblická traktátní společnost Strážná věž, která je zaregistrována od roku 1884. Sídlí v Brooklynu v New Yorku, USA. Pevnou organizační strukturu vybuodoval již druhý prezident organizace Rutherford; tato struktura funguje až doposud. Členy společnosti Strážná věž jsou všichni svědkové Jehovovi, v čele společnosti stojí vedoucí sbor s prezidentem. Jako zásadní spisy působí publikace, vydávané ústředím: časopisy *Strážná věž* a *Probud'te se!*, interní bulletin *Naše služba Království* a mnoho knih. Za symbol je považována strážní vížka.⁷⁹

Vedoucí sbor (tj. skupina několika desítek členů sídlících v Brooklynu, kteří dohlížejí na chod organizace) představuje tzv. věrného a rozvážného otroka (tj. předpokládaného budoucího zástupce Krista na Zemi, kterého původně představoval zakladatel organizace), který rozhoduje o všech věroučných otázkách,

⁷⁷ REMEŠ, P. *Svědkové Jehovovi. Historický přehled*. Praha: Oliva, 1995, str. 19-21. ISBN 80-85942-03-8.

⁷⁸ *Víry a vyznání* [online]. 2008 [cit. 2010-03-15]. Náboženská společnost Svědkové Jehovovi. Dostupné z WWW: <<http://www.viryavyznani.estranky.cz/stranka/nabozenska-spolecnost-svedkove-jehovovi>>.

⁷⁹ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. Praha: Dingir, 1998, str. 72-73. ISBN 80-902528-0-X

řídí činnost svědků Jehovových, utváří veškerá pravidla. Společnost Strážná věž má pod sebou takzvané odbočky, což jsou podřízené kanceláře společnosti, které dohlížejí na činnost v určité lokální oblasti a zprostředkovávají svědkům informace od vedoucího sboru.⁸⁰ Rozhodování ve všech otázkách je v tomto společenství spíše než v rukou vůdce, v rukou tohoto vedoucího sboru. Strážná věž řídí všechny sféry života svých členů. Veškeré doktríny nejprve musí schválit vedoucí sbor, než se dostanou k samotným členům.⁸¹ Hlavním nástrojem vedení jsou publikace, které Svědkové Jehovovi vydávají. „Tyto publikace jsou chápány jako až do poslední čárky závazné.“ Mají platnost příkazů a jsou pro svědky důležitější než bible. Pochybovat nad tím, co je v publikacích psáno, je zakázané stejně jako čtení jakýchkoli ústředím neschválených knih. Nedodržení příkazů a pochybnosti jsou trestány vyloučením ze společenství.⁸²

Svědkové Jehovovi se domnívají, že Bůh má na zemi svou vyvolenou organizaci (společnost Strážná věž), pomocí které sděluje své poznání. Tvrdí, že Bůh určil věrného a rozvážného otroka, aby zprostředkoval správné uctívání. Nejprve tohoto otroka reprezentoval zakladatel hnutí Russel. Po jeho smrti byl za věrného rozvážného otroka považován celý vedoucí sbor společnosti (a začalo se tvrdit, že se Russel nikdy za věrného rozvážného otroka nepovažoval). Kdo však reprezentoval otroka ještě před zakladatelem, Svědkové neuvádějí.⁸³

Ústředí (tzv. odbočka) v České Republice sídlí na adrese Bryksova 939, Praha 9 – Černý most.⁸⁴ Náboženská společnost Svědkové Jehovovi je v České Republice oficiálně státem zaregistrována od 1. září 1993.⁸⁵ Ministerstvo kultury tuto společnost uznalo jako oficiální, protože své učení popřela. V roce 1993 totiž společnost registrujícímu orgánu tvrdila, že nezakazuje svým členům přijímat transfúze krve ani nastupovat na vojenskou či civilní službu. Jejich publikace však

⁸⁰ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkávání, 2009, str. 27.

⁸¹ HOLDEN, A. *Jehovah's Witnesses. Portrait of a contemporary religious movement*. London: Routledge, 2002, str. 22 a 29. ISBN 0-203-46058-8.

⁸² VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. Praha: Dingir, 1998, str. 72-73. ISBN 80-902528-0-X.

⁸³ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkávání, 2009, str. 27-29.

⁸⁴ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. Praha: Dingir, 1998, str. 73. ISBN 80-902528-0-X.

⁸⁵ *Ministerstvo kultury* [online]. 2007 [cit. 2010-04-04]. Data registrace církví a náboženských společností a svazů církví a náboženských společností. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/odkazy/data-registrace-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-a-svazu-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-11263>>.

svědčí o opaku a je evidentní, že šlo o lež. Svědkové tuto lež dodatečně vysvětlují tím, že oni v podstatě nic neučí, ale pouze předávají a šíří Boží učení.⁸⁶

3.3 Učení

Svědkové Jehovovi se domnívají, že jsou jedinou správnou náboženskou organizací a že ostatní křesťanská společenství žijí v bludu.⁸⁷ Ve svých příručkách proto často zmiňují důležitost uctívání Boha. Tvrdí však, že jen jejich společenství uctívá Boha správným způsobem a je správné. „Většina lidí neuctívá Boha správným způsobem, a proto jsou na cestě ke zničení. Pouze málo jich je na cestě k životu.“⁸⁸

Svědkové Jehovovi se považují za pravé křesťany, o čemž svědčí i zmínky v jejich publikacích. „Ježíš zavedl jedno pravé křesťanské náboženství. I dnes tedy musí existovat pouze jeden sbor neboli jedna skupina pravých ctitelů Jehovy Boha.“⁸⁹ V publikacích jsou uváděny znaky, které podle nich má pravé křesťanství. Kromě znaků, které mohou být typické pro více náboženských skupin (například že opravdoví křesťané mají mezi sebou opravdovou lásku, že mají hlubokou úctu k bibli a že mají v úctě boží jméno), uvádějí i znaky typické pro Svědky Jehovovy (například, že praví křesťané musí kázat o Božím království vždy a všude a že se nesmějí vměšovat do politických událostí).⁹⁰

Ačkoli se svědkové Jehovovi sami považují za křesťany, odmítají některé křesťanské zásady. Například neuznávají Nejsvětější Trojici, dále tvrdí, že Duch svatý není osoba, ale jen jakási síla podobná elektřině. Odmítají stěžejní křesťanský symbol kříž, protože prý Ježíš nezemřel na kříži, ale na kůlu, neslaví Vánoce,

⁸⁶ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. Praha: Dingir, 1998, str. 73. ISBN 80-902528-0-X.

NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha: Oliva, 1995, str. 6. ISBN 80-85942-00-3.

⁸⁷ BLEY, S.; BURKART, M.; FEIEREIS, K., aj. *Malý slovník sekt*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, str. 112. ISBN 80-7192-246-3.

⁸⁸ *Můžeš žít navždy v pozemském ráji*. Brooklyn: Watchtower Bible and Tract Society, 1990, str. 26.

⁸⁹ *Co od nás Bůh vyžaduje*. Watchtower Bible and Tract Society, 1996, str. 26.

⁹⁰ Tamtéž, str. 26- 27.

Velikonoce a další svátky. Ostatní náboženství považují za falešná a nazývají je Velkým Babylónem, který prý bude při posledním soudu zničen.⁹¹

3.3.1 Literatura – z čeho Svědkové Jehovovi vycházejí

Svědkové Jehovovi tvrdí, že vycházejí z bible. Každé slovo svého učení se snaží pomocí bible také zdůvodnit. Jejich učení proto na první pohled působí velmi křesťansky. Tento dojem se snaží ještě více umocnit neustálými citacemi z bible, ty se objevují ve všech jejich publikacích. Je třeba si však uvědomit, že mají svůj vlastní překlad, který nazývají *Překlad nového světa*. Jejich biblický výklad je velmi subjektivní a v některých místech překroucený. Je to způsobeno tím, že i biblický výklad je podřízen vedoucímu sboru brooklynského ústředí.⁹² „Jejich přístup k výkladu Bible je velmi fundamentalistický, spekulativní a ignoruje základní hermeneutické principy. Od r. 1991 oficiálně používají svůj vlastní *Překlad nového světa Svatých písem* v češtině, který považují za nejlepší, nejpresnější verzi Písma. Proto odložili Bible kralické a ekumenické a další běžné překlady, které jsou pro ně nepohodlné v určitých klíčových místech, zejména v oblasti christologie.“⁹³

Za důležitější než samotnou bibli Svědkové považují jiné publikace vydávané ústředím společnosti Strážná věž. Patří sem časopisy *Strážná věž* a *Probud'te se!* a mnoho příruček (například *Co od nás Bůh vyžaduje?*, *Můžeš žít navždy pozemském ráji*, *Vláda díky které nastane ráj*, *Vydávej důkladné svědectví o Božím království*). Podle svědků Jehovových bible nestačí a je třeba přijmout pomoc od těch, kdo se oddali Jehovovi – od vedoucího sboru společnosti Strážná věž. Tato pomoc je poskytována právě prostřednictvím publikací, protože jedině vedoucí sbor může

⁹¹ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkávání, 2009, str.11, 23, 33 a 38.

⁹² BLEY, S.; BURKART, M.; FEIEREIS, K., aj. *Malý slovník sekt*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, str. 112. ISBN 80-7192-246-3.

BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkávání, 2009, str. 11.

ENGELHART, V. *Kdo jsou svědci Jehovovi?* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 21.

⁹³ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkávání, 2009, str. 11.

podle svědků pomoci bibli používat a porozumět jí. Vedoucí sbor společnosti pomoci příruček poskytuje návody jak se zachovat v každé situaci.⁹⁴

Svědkové Jehovovi kladou na vlastní výklady větší důraz, než na to, co stojí v bibli. Dokonce zdůrazňují, že lidé nejsou schopni bibli pochopit sami a že je nutné využívat publikací, které s výkladem pomáhají. Na nutnost užívání výkladů upozorňoval již zakladatel hnutí Russel, který tvrdil, že je lepší přečíst si pouze jeho výklad bible a nepřečíst si ani řádku v bibli samotné. Naopak číst bibli bez pomoci výkladu není dobré a není možné ji správně pochopit.⁹⁵

Je třeba si uvědomit, že bible nebyla psaná jen pro určitou skupinu lidí, která má dané právo ji vykládat a nejedná se o soubor striktních dogmat. Pokud chceme bibli studovat, musíme si uvědomit její celkový kontext, nestačí se odvolávat na nějaký citát z bible, ale je nutné pečlivě prozkoumat jeho pozadí.⁹⁶ Svědkové Jehovovi však tuto skutečnost neberou na vědomí. Svým členům zakazují studovat jakékoli vedoucím sborem neschválené publikace.

Svaté Písmo - Překlad nového světa (bible svědků Jehovových) má svá specifika. Překladatelé jsou anonymní, proto není možné zjistit, jak kvalifikované tyto osoby k překladu byly, na překladu se podílel jakýsi překladatelský výbor. Za překlad nenese žádná konkrétní osoba zodpovědnost a je z něho patrné, že k originálnímu textu autoři přistupují s úmyslem opatřit základ pro teologii svého společenství, nikoli se snahou vytvořit moderní překlad bible. Do textu překladatelé vkládají vlastní teologický výklad a na některých místech překrucují původní záměr autora sdělení, aby se více hodil do učení Svědků. „Dělají to různými způsoby: parafrázováním textu, přidáváním výrazů, které nejsou v původním textu, spekulací s gramatickými pravidly, nesprávným překladem pojmů, vlastní zavádějící terminologií.“⁹⁷

⁹⁴ BLEY, S.; BURKART, M.; FEIEREIS, K., aj. *Malý slovník sekt.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, str. 112. ISBN 80-7192-246-3.

BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovými.* Praha: Setkávání, 2009, str. 11.

ENGELHART, V. *Kdo jsou svědci Jehovovi?* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 21.

⁹⁵ ENGELHART, V. *Kdo jsou svědci Jehovovi?* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 22.

⁹⁶ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovými.* Praha: Setkávání, 2009, str. 12.

⁹⁷ Tamtéž, str. 31-32.

Překlad nového světa má dvě části: *Hebrejská písmena* (Starý zákon) a *Křesťanská řecká písmena* (Nový zákon). Překlad Křesťanských řeckých písem se poprvé objevil v roce 1950, první vydání vyšlo v angličtině. Překlad Hebrejských písem vycházel postupně v pěti svazcích, kompletně vyšel až v roce 1961 a byl přeložen do 10 jazyků. V češtině vyšel roku 1991. *Svaté Písmo - Překlad nového světa* je svědky považován za nejpresnější a nejlepší. Jako jediný přesně odpovídá jejich učení – například jméno Jehova se v jejich překladu objevuje více než 7000 krát.⁹⁸

3.3.2 Armagedon, jak se zachránit

Zřejmě nejvýraznějším článkem učení Svědků Jehovových je víra, že přijde konec světa a nastane ráj, tato představa má vliv na celý jejich život. Konec světa si představují jako Armagedon – světovou válku, kdy bude bojovat Jehova se svými služebníky proti zbytku světa. Přežijí pouze svědkové Jehovovi.⁹⁹ „Příchod soudného armagedonského dne stojí v centru učení Svědků. Hluboce ovlivňuje jejich náboženské a etické postoje, osobní rozhodování a životní cíle.“¹⁰⁰ Kdy tento den nastane, již Svědkové neuvádějí. V minulosti byl konkrétní rok jistého konce světa několikrát uveden a následně několikrát změněn (jak jsem zmiňovala v oddíle o historii společenství). Pravděpodobně v současnosti žádné datum neudávají, aby nedošlo opět k odlivu zklamaných stoupenců, když konec světa nenastane. Z jejich příruček však vyplývá, že by měl tento den nastat velmi brzy a že o blížícím se konci světa jsou čím dál tím silnější důkazy jako rozšíření nemocí, větší zločinnost, nedostatek potravy, zemětřesení a podobně. Například v příručce *Můžete být Božím přítelem* jsou napsány zmíněné a další údajné důkazy o konci světa a za nimi je uvedeno: „Všechny tyto věci ukazují, že Boží Království je blízko.“¹⁰¹

⁹⁸ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkávání, 2009, str. 31-32.

⁹⁹ NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha: Oliva, 1995, str. 4. ISBN 80-85942-00-3.

¹⁰⁰ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkávání, 2009, str. 9.

¹⁰¹ *Můžete být Božím přítelem*. Watchtower Bible and Tract Society, 2000, str. 11.

Co se podle svědků Jehovových stane se světem, po Armagedonu, který má nastat? Všichni zlí budou při Armagedonu zničeni. Nastane tisícileté Kristovo království, kdy bude v nebeském ráji vládnout společně se sto čtyřiceti čtyřmi tisíci vyvolenými a ostatní, kteří jsou na straně boží (svědkové Jehovovi) budou žít v jiném ráji - na zemi. Z hrobu povstanou někteří již mrtví, aby také žili v ráji.¹⁰² Svědkové ve svých příručkách uvádějí, co se bude během tisíciletého Kristova panování dít – věrní lidé se stanou dokonalými a celá Země bude přeměněna v ráj, poté odevzdá Kristus království svému otci.¹⁰³ Na této Zemi tedy zůstanou pouze svědci Jehovovi, kteří budou stále zdraví, mladí a spokojení.¹⁰⁴ Ti, co budou žít věčně na Zemi, jsou nazýváni „jiné ovce“.¹⁰⁵ Skupina 144 000 vyvolených je nazývána „malým stádem“.¹⁰⁶

Před smrtí při konci světa je možné se zachránit, ale pouze jediným způsobem. Opuštěním Velkého Babylónu – tak Svědkové nazývají všechna ostatní náboženství. Pokud se tedy chce člověk zachránit, musí se stát svědkem Jehovovým. Záchrana je možná pouze prostřednictvím vyvolené organizace (Strážná věž). Nejhorší částí Velkého Babylónu je podle svědků křesťanská církev, tu označují jako nevěrnou nevěstku a snaží se o ní vytvořit negativní představu. Pravděpodobně tak činí proto, že tato církev pro ně představuje ohrožení, protože je schopna komentovat jejich učení díky znalosti bible.¹⁰⁷

3.3.3 Misionářská činnost, studium

Svědkové Jehovovi mají povinnost se pravidelně věnovat šíření víry. Řadoví svědkové se misionářské činnosti musí věnovat alespoň deset hodin měsíčně. Také

¹⁰² HOLDEN, A. *Jehovah's Witnesses. Portrait of a contemporary religious movement*. London: Routledge, 2002, str. 25. ISBN 0-203-46058-8.

¹⁰³ *Co od nás Bůh vyžaduje*. Watchtower Bible and Tract Society, 1996, str. 13.

¹⁰⁴ NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha: Oliva, 1995, str. 4. ISBN 80-85942-00-3.

¹⁰⁵ *Vláda, díky které nastane ráj*. Watchtower Bible and Tract Society, 1996, str. 15.

¹⁰⁶ *Co od nás Bůh vyžaduje*. Watchtower Bible and Tract Society, 1996, str. 12.

¹⁰⁷ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkávání, 2009, str. 38-39.

se ve společenství vyskytují takzvaní průkopníci, kteří se měsíčně této činnosti věnují sto hodin.¹⁰⁸

Ačkoli svědkové působí velmi sympaticky a mohlo by se zdát, že svou víru šíří, aby mohli sdělit zprávu o konci světa dalším lidem a případně je zachránit tím, že je přesvědčí, aby se přidali do společenství, dělají to také ze zcela zistných důvodů, tedy aby zachránili sami sebe. K tomu aby se člověk před koncem světa zachránil a mohl se dostat do ráje je sice zapotřebí být svědkem Jehovovým, ale pouze to nestačí. Je třeba plnit i podmínky, mezi které patří také tzv. polní služba, tedy nutný počet hodin strávený šířením víry pomocí rozhovorů s lidmi, rozdáváním časopisu *Strážná věž* apod. „Takže v pozadí známé aktivity není ani tak zájem o druhé lidi, ale spíše snaha zajistit si vlastní přežití.“¹⁰⁹ Také proto jsou svědkové tak hovorní a nedají se snadno odradit, potřebují splnit jednu ze svých povinností a zároveň se tak zachránit před koncem světa.

Šíření víry svědkové stále provádí mimo jiné „dům od domu“. Aby byly tyto misie zintenzivněny, byla již v minulosti založena speciální školící centra. Například v roce 1984 byla založena Škola služby království.¹¹⁰

Svědkové šíří víru i dalšími způsoby, než jen návštěvou přímo v domech. Věnují se misiím i na frekventovaných místech jako jsou nákupní centra, zastávky městské hromadné dopravy apod., kde nabízejí své časopisy *Strážná věž* a *Probud'te se!*. Nicméně stále za nejlepší způsob šíření víry považují službu „dům od domu“. V příručkách, určených právě k proškolení svědků v misijní činnosti, výhody této metody vysvětlují. Díky ní podle nich dochází k posílení víry samotných svědků a ti také mohou přizpůsobit rozhovor tak, aby zaujal právě konkrétní osobu, se kterou zrovna mluví. V nejnovější příručce určené k šíření víry se píše: „Hlavní kazatelskou metodou, kterou svědkové Jehovovi používají, je stále služba dům od domu. Proč? Jedním důvodem je to, že dává všem příležitost pravidelně slyšet poselství o Království, což je projevem Boží nestrannosti. Tato služba rovněž

¹⁰⁸ REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995, str. 108. ISBN 80-85942-13-5.

¹⁰⁹ NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha: Oliva, 1995, str. 4 - 5. ISBN 80-85942-00-3.

¹¹⁰ BLEY, S.; BURKART, M.; FEIEREIS, K., aj. *Malý slovník sekt*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, str. 114. ISBN 80-7192-246-3.

umožňuje upřímným lidem, aby dostali osobní pomoc podle toho, co právě potřebují. Služba dům od domu navíc posiluje víru a vytrvalost těch, kdo se na ní podílejí. Pro právě křesťany je dnes charakteristické to, že horlivě vykládají svědectví dům od domu.¹¹¹

S misionářskou činností souvisí i to, že na nás všichni svědkové působí stejně. Svědkové Jehovovi mají jednotné vystupování, ale i od pohledu působí velmi podobně - to je dáno tím, že jejich vzor je vyobrazen v publikacích či časopisech, které vydávají. Objevují se v nich fotografie typických svědků. Jednotné chování je důsledkem toho, že jsou učeni, jak se chovat a reagovat v konkrétních situacích, které mohou při misionářské činnosti nastat. Pokud tedy spatříme svědka v době, kdy bude vykonávat průkopnickou službu, bude mít na sobě čisté, neokázalé, konzervativní oblečení. Bude nám nabízet nějakou literaturu, a pokud se s ním dáme do řeči, uvede pravděpodobně nějaký biblický citát, názorný příběh či přirovnání. Nenechá se ničím vyprovokovat a nebude kritizovat svou organizaci.¹¹²

Komunikační strategie svědků jsou velmi podobné právě díky již zmíněným školicím střediskům, kde jsou svědkové učeni veškerým reakcím a situacím, se kterými se mohou při misijní činnosti setkat. Při prvním setkání se klade důraz na empatii. „Upřednostňována jsou taková témata, na nichž se lze snadno shodnout a která nepobouří.“¹¹³ Potenciálnímu zájemci o členství ve skupině se nejprve nesdělují některé postoje svědků, které by mohly zájemce odradit. Je to prý z toho důvodu, že nově oslovený ještě není na takové duchovní úrovni, aby mohl přijmout některé skutečnosti. Jako problematická jsou chápána témata: slavení svátků, odmítání účastni na politickém životě, odmítavý postoj k většinové společnosti, odmítání krevních transfúzí, výpady proti ostatním náboženstvím a tak dále. „Konkrétní přesvědčovací postup obvykle začíná dotazy na názory, které oslovený pravděpodobně zastává. Když odpoví kladně, dostane další otázku, tentokrát o něco méně obecnou. Může se jednat o světonázorovou tezi či společensky etablovaný

¹¹¹ *Vydávej „důkladné svědectví o Božím království“*. Watchtower Bible and Tract Society, 2009, str. 170.

¹¹² DUŠEK, P. Vše pro spásu. *Dingir: religionistický časopis o současné náboženské scéně*. 2009, 3, str. 88-89. ISSN 1212-1371.

¹¹³ Tamtéž, str. 89.

životní postoj.¹¹⁴ Následují takové otázky, aby dotazovaný, který již souhlasil s jedním tvrzením, poté připustil i tvrzení další. Stane se tedy, že posléze člověk souhlasí s tvrzeními, se kterými by původně vůbec nesouhlasil. Dalším způsobem, jak přesvědčit potenciálního budoucího člena, je nepřímé vyjádření hrozby, které vychází z nauky Svědků o konci světa. Dosud váhajícímu zájemci je naznačeno, že je v ohrožení. Například sdělením, že člověk může sloužit buď Jehovovi Bohu, nebo naopak satanovi a jiná možnost není. „Ačkoliv mohou takové formulace působit jako poněkud manipulativní, řadovými členy nejsou vnímány jako nečestné. Vyjadřují to, čemu běžný svědek skutečně věří.“¹¹⁵

Kromě povinného šíření víry mají svědkové předepsáno neustálé studium bible a publikací, jež vydává řídicí organizace (časopis *Strážná věž*, příručky). Také se pětikrát týdně účastní společných schůzek. Probírají na nich biblická témata, studují společně *Strážnou věž* a vykládají ji. Některé ze schůzek jsou věnovány průkopnické službě, komunikačním strategiím, učebním metodám. Svědci se také scházejí v menších studijních skupinách a projednávají opět biblické otázky a vzájemně si pomáhají se studiem. Studiu publikací se věnují také samostatně ve svém volném čase. Toto neustálé vstřebávání informací z publikací vydávaných organizací *Strážná věž* je více utvrzuje v jejich víře, ale také jim toto navádějící studium bere schopnost samostatného myšlení a učí je myslet v souladu s organizací.¹¹⁶

K dennímu studiu se využívá například příručky *Denně zkoumejme písmo*.¹¹⁷ Na každý den roku je zde připraven jeden citát z bible, který je poté objasněn úryvkem z některého z minulých čísel *Strážné věže* a má napomoci pochopení citátu. V úvodu této příručky se píše, že denní text je dobrý pro zopakování důležitých myšlenek, které byly ve *Strážné věži* uveřejněny. Je jasné, že společnost tímto nabádá svědky, aby studovali písmo, ale zásadně s dopomocí *Strážné věže*.

¹¹⁴ DUŠEK, P. Vše pro spásu. *Dingir: religionistický časopis o současné náboženské scéně*. 2009, 3, str. 88-89. ISSN 1212-1371.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 89-90.

¹¹⁶ BLEY, S.; BURKART, M.; FEIEREIS, K., aj. *Malý slovník sekt*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, str. 113. ISBN 80-7192-246-3.

REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995, str. 108-109. ISBN 80-85942-13-5.

¹¹⁷ *Denně zkoumejme písmo 1997*. Watchtower Bible and Tract Society, 1997.

3.4 Věřoučné zvláštnosti

Svědkové Jehovovi jsou většinou společností mnohdy hanlivě označováni jako sekta. Používání tohoto výrazu je v tomto případě dáno tím, že je jejich učení společností stále vnímáno jako neobvyklé. Především v otázkách transfúze krve, odmítání účastnit se politického života, odmítání Nejsvětější Trojice či slavení Vánoc a dalších svátků. Křesťany jsou svědkové chápáni jako „sekta“ kvůli překrucování některých biblických údajů.

3.4.1 Odlišnosti od křesťanství

Svědkové Jehovovi chápou sami sebe jako jediné správné křesťany. Jejich učení se však od křesťanského liší v mnoha bodech. Mezi tyto odlišnosti patří mimo jiné následující.

Svědkové Jehovovi neuznávají *Nejsvětější Trojici*, odmítají tedy božství Kristovo a uctívají jen Jehovu. *Duch svatý* je podle svědků neosobní síla, kterou bůh na dálku působí z nebes, rozhodně to není třetí osoba Trojice. *Ježíš Kristus* není součástí trojjediného božství, ale pouze jediným Božím synem.¹¹⁸ Popírají také Kristovo vzkříšení v těle, tvrdí, že byl vzkříšen pouze jako duch. Organizace Strážná věž tvrdí, že byl vzkříšen pouze duševně, aby pro ni bylo snadné obhájit vlastní tvrzení o neviditelné přítomnosti Krista od roku 1914, o kterou se učení Svědků opírá.¹¹⁹

Odmítají symbol *kříže*, považují ho za pohanský. Tvrdí, že Ježíš zemřel na mučednickém kůlu, nikoli na kříži. Ve své bibli slovo kříž překládají jedinečně jako kůl či mučednický kůl. Odmítání kříže však není ve společenství od prvopočátku, je spojeno až s druhým prezidentem společnosti Strážná věž.¹²⁰

¹¹⁸ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkávání, 2009, str. 13 a 33.

¹¹⁹ ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. Praha: EELAC, 1995, str. 91-92. ISBN 80-85495-29-5.

¹²⁰ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkávání, 2009, str. 23. ENGELHART, V. *Kdo jsou svědci Jehovovi?* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 15.

Svědkové popírají věčnost *pekla*.¹²¹ Tvrdí, že věčné utrpení vůbec neexistuje. „Ničemní ovšem nejsou doslova trápeni, protože, jak jsme již viděli, člověk vůbec neexistuje, když je mrtvý. Není si ničeho vědom.“¹²² Pokud se v bibli zmínky o pekle a věčném utrpení objeví, svědkové je zdůvodňují různými symbolickými významy. Pokud připustí existenci pekla, rozhodně nepřipustí jeho věčnost, tvrdí, že hříšníci v něm budou jednou pro vždy zničeni, nikoli trápeni. *Duše* podle svědků není nesmrtelná, když zemře tělo, přestane existovat duše. Smrt podle nich tedy rozhodně neznamena být s Pánem.¹²³ Učení Strážné věže také omezuje *nebe*, protože tvrdí, že nárok dostat se do něj má pouze skupina 144 000 vyvolených, ostatní mají nárok pouze na pozemský ráj.¹²⁴

Svědkové Jehovovi tvrdí, že označováním Boha jménem *Jehova* identifikuje právě křesťany. Na používání tohoto označení silně lpí, což dokazují i jejich příručky: „Bůh má mnoho titulů, ale pouze jedno jméno. Toto jméno je JEHOVA. Z většiny Biblí bylo Boží jméno odstraněno a bylo nahrazeno různými tituly, například PÁN nebo BŮH. Když však byla Bible napsána, jméno Jehova se v ní objevovalo asi 7000krát.“¹²⁵ Po bližším prozkoumání zjistíme, že úvahy svědků Jehovových se týkají hebrejského tetragrammatonu JHVH (o kterém však ani není jasné, jak přesně se vyslovoval, protože se židé z úcty tomuto označení vyhýbali a používali raději označení jako Pán či Pán Bůh) a jsou nepodložené. Například v žádném nalezeném rukopisu Nového zákona se nikdy nenalezl tetragrammaton JHVH. Nový zákon kompletně používá jméno Pán (dokonce i v citacích ze Starého zákona, kde hebrejský tetragrammaton byl). Svědkové Jehovovi užívají označení Jehova všude, kde jde o Otce a označení Pán, kde jde o Krista. Toto rozlišení však v bibli není.¹²⁶

¹²¹ *Co chtějí "Svědkové Jehovovi"?* Frýdek: Exerciční dům, 1947, str. 19.

¹²² *Můžeš žít navždy v pozemském ráji*. Brooklyn: Watchtower Bible and Tract Society, 1990, str. 88.

¹²³ ENGELHART, V. *Kdo jsou svědci Jehovovi?* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 37.

¹²⁴ ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. Praha: EELAC, 1995, str. 93. ISBN 80-85495-29-5.

¹²⁵ *Co od nás Bůh vyžaduje*. Watchtower Bible and Tract Society, 1996, str. 4.

¹²⁶ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovými*. Praha: Setkávání, 2009, str. 16-17.

ENGELHART, V. *Kdo jsou svědci Jehovovi?* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 23.

3.4.2 Svátky, oslavy

Svědkové Jehovovi neslaví téměř žádné svátky včetně Vánoc a Velikonoc. Neslaví ani vlastní narozeniny, ani jmeniny. Toto neslavení odůvodňují opět bibli. Hlavním důvodem však je, aby se odlišili od většinové společnosti, která tyto tradice udržuje. Pomáhá to k upevnění vztahů uvnitř skupiny. Každá zvláštnost, kterou se skupina vyznačuje (odmítání svátků, politiky, kříže atd.), více členy spojuje, má to stejný efekt jako například nošení klubových barev. Nová náboženská hnutí potřebují mít pocit, že jsou něčím výlučná, v některých případech dokonce pro tuto výlučnost trpí. Kdyby skupina přijala některé tradice či názory, které sdílí i zbytek společnosti, svojí výjimečnost by ztratila.¹²⁷ Odůvodnění Svědků Jehovových, proč neslavit narozeniny je, že v bibli jsou zmíněny pouze dvě oslavy narozenin, přičemž se však obě týkají lidí, kteří ve skutečnosti nebyli praví věřící.¹²⁸ Také Vánoce a Velikonoce považují za pohanské. „Podle svědků Jehovových prý nemají Velikonoce původ v bibli, ani Kristus ani apoštolové prý nedali svěcení velikonoc příkaz.“¹²⁹ Vejce je podle nich symbol pohanů pro oslavy jara a zajíc je pouze pohanským symbolem úrodnosti.¹³⁰ Proti slavení vánoc Svědkové argumentují tím, že datum, na které jsou přisouzeny, je mylné. Kristus se podle nich nenarodil v prosinci, ale okolo 1. října. „Kristus si přál, aby jeho následovníci vzpomínali pouze jeho smrti, ne narození.“¹³¹

Svědkové nějakým způsobem argumentují proti všem svátkům. Svědkové obecně svátky neslaví, protože oslavy spojují s nevhodným chováním a přílišnou konzumací alkoholu. Dokazuje to jejich puritánský způsob života.¹³²

Jedinou oslavou, kterou během roku uskuteční, je takzvaná Památná slavnost. Nazývají takto Večeři Páně, kterou slaví první úplňk po jarní rovnodennosti.

¹²⁷ NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha: Oliva, 1995, str. 6. ISBN 80-85942-00-3.

¹²⁸ HOLDEN, A. *Jehovah's Witnesses. Portrait of a contemporary religious movement*. London: Routledge, 2002, str. 25. ISBN 0-203-46058-8.

¹²⁹ ENGELHART, V. *Kdo jsou svědci Jehovovi?* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 26.

¹³⁰ HOLDEN, A. *Jehovah's Witnesses. Portrait of a contemporary religious movement*. London: Routledge, 2002, str. 26. ISBN 0-203-46058-8.

¹³¹ ENGELHART, V. *Kdo jsou svědci Jehovovi?* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 6.

¹³² HOLDEN, A. *Jehovah's Witnesses. Portrait of a contemporary religious movement*. London: Routledge, 2002, str. 26. ISBN 0-203-46058-8.

Symbolicky při ní používají víno a krev, ale odlišným způsobem než křesťanské církve. Slavnost má formální charakter, víno krev mezi svědky pouze kolují, ale téměř nikdo si z nich nevezme. Přijímat mohou pouze ti, kdo patří k 144 000 vyvoleným (přičemž dnes z nich žije asi 8 000), tedy k malému stádu. Ostatní svědci neboli jiné ovce, velký zástup, si ze symbolů brát nemohou. „Vzpomínka na Kristovu smrt je degradována na pouhou formalitu.“¹³³

3.4.3 Další odlišnosti

Náboženská společnost Svědkové Jehovovi se do konfliktu s většinovou společností dostává zejména díky některým věroučným zvláštnostem, které nejsou společností akceptovány, ale jsou naopak chápány jako neobvyklé. Patří sem jejich vztah k politickému životu, krvi a v minulosti i k vojenské a civilní službě.

Podle svědků Jehovových je zcela nepřijatelné účastnit se jakýmkoli způsobem dění tohoto světa. Svědkové se od společnosti izolují, neúčastní se politického života a nejsou členy žádných skupin. Od členství ve skupinách jsou odrazováni. Zákaz přidávat se do různých skupin se týká i dětí svědků, ty se neúčastní žádných mimoškolních aktivit. Namísto zájmových činností jsou podporovány v účstech na shromážděních této náboženské skupiny.¹³⁴ K neúčasti na politickém životě zcela otevřeně nabádají příručky svědků. „Svědkové Jehovovi tedy sice platí daně a dodržují zákony země, ve které žijí, ale nepletou se do politiky.“¹³⁵ V příručkách se také píše, že pomocí politických organizací nás satan svádí na scestí, že problémy lidstva nemohou vyřešit politické organizace, ale může je vyřešit jedině Boží Království.¹³⁶

¹³³ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkávání, 2009, str. 29-30.

¹³⁴ BLEY, S.; BURKART, M.; FEIEREIS, K., aj. *Malý slovník sekt*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, str. 113-114. ISBN 80-7192-246-3.

ENGELHART, V. *Kdo jsou svědci Jehovovi?* Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1992, str. 45.

HOLDEN, A. *Jehovah's Witnesses. Portrait of a contemporary religious movement*. London: Routledge, 2002, str. 26. ISBN 0-203-46058-8.

¹³⁵ *Vláda, díky které nastane ráj*. Watchtower Bible and Tract Society, 1996, str. 27.

¹³⁶ *Co od nás Bůh vyžaduje*. Watchtower Bible and Tract Society, 1996, str. 8-9.

Svědkové Jehovovi odmítali po dlouhou dobu vojenskou, ale i náhradní civilní službu, což souvisí s jejich odporem k válce. Odmítání války se zdá být sympatické, nicméně problémem je, že svědkové kritizují jakoukoli válku, tedy i válku obrannou.¹³⁷ O špatnosti války se zmiňují ve svých příručkách. „Svědkové Jehovovi pevně věří, že musí překovat své meče v radlice a nesmí se již učit válce.“¹³⁸ „Falešné náboženství učí, že v době války je správné zabít jiné lidi. Ježíš řekl, že Boží přátelé budou mít mezi sebou lásku. A lidi, které máme rádi, proto nebudeme zabít (Jan 13:35) Dokonce je nesprávné zabít i špatné lidi.“¹³⁹

Odmítání vojenské služby se dá stejně jako nenávisť k válce opodstatnit jejich biblí, nicméně odmítání civilní služby bylo nařízeno opět z důvodu výlučnosti dané skupiny. Kdyby svědkové totiž náhradní civilní službu přijali, podobalo by se jejich hnutí dalším pacifickým skupinám, pocit výlučnosti je však pro skupinu stěžejní.¹⁴⁰ Nástup na civilní službu byl organizací svědkům zakázán, protože náhradní civilní služba je pouze náhradou služby vojenské, jež je svědky chápána jako špatná a podporuje prolévání krve. V souvislosti se zákazem nástupu na vojenskou či civilní službu bylo v minulosti trestně stíháno mnoho mladých mužů. Ti, kteří službu nastoupili, byli vyloučeni z náboženské společnosti. I přes to společnost Strážná věž mnohokrát zdůraznila (v České Republice například v roce 1993, kdy společnost žádala o registraci), že nenastoupení vojenské či civilní služby je zcela dobrovolné rozhodnutí členů společenství. K zásadnímu obratu došlo v roce 1996, kdy na stránkách Strážné věže vyšlo vyjádření, ze kterého jasně vyplývá, že na náhradní civilní službě není již nic špatného. Zde je tedy evidentní změna v učení Svědků Jehovových. Vysvětlení uvedla společnost slovy: Jehova chtěl nyní tuto otázku více osvětlit. Tuto frázi používá vedoucí sbor Svědků Jehovových, když nějakým způsobem změní učení.¹⁴¹

Změny ve věrouce Svědků a snaha pro posílení odlišnosti nového náboženského hnutí se týkají i jejich učení o krvi. Podle zásad společenství se má totiž každý

¹³⁷ ENGELHART, V. *Kdo jsou svědci Jehovovi?* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 47.

¹³⁸ *Svědkové Jehovovi v České Republice*. Str. 12.

¹³⁹ *Můžete být Božím přítelem*. Watchtower Bible and Tract Society, 2000, str. 19.

¹⁴⁰ NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha: Oliva, 1995, str. 6. ISBN 80-85942-00-3.

¹⁴¹ HUMPL, L. Svědkové Jehovovi a civilní služba. *Dingir: religionistický časopis o současné náboženské scéně*. 2003, 1, str. 4-6. ISSN 1212-1371.

svědek zdržovat krve, kromě nejedení krve by neměl přijmout ani krevní transfúzi i za cenu ztráty života. Otázka krve je i jedna z nejčastějších příčin sporů mezi svědky Jehovovými a společností a také mezi svědky samotnými (mezi přesvědčenými a mezi těmi, kteří o správnosti doktríny o krvi pochybují). Ačkoli společnost Strážná věž tuto doktrínu odůvodňuje biblí, nemá s ní nic společného.¹⁴²

Počátky učení společnosti Strážná věž o krvi nejsou zaznamenány při zrodu samotného společenství, ale začínají až ve 30. letech 20. století (ještě prezident společnosti Russel tvrdil, že zákaz požívání krve se vztahuje jen na Židy), v této době vznikl obecný zákaz požívání krve a vztahoval se na všechny svědky. Zmínka o krevní transfúzi se však ve *Strážné věži* objevila až 1. 12. 1994.¹⁴³ Nebyla zde však stanovena povinnost transfúzi odmítat, ale byl zde pouze vyjádřen nesouhlas s ní. Názor, že krevní transfúze nejsou správné a zákaz jejich přijímání byl poprvé vysloven a v roce 1948 v časopise *Probudte se!*. Proti svědkům, kteří přesto transfúzi přijmou, ještě nebyly stanoveny žádné represe. V roce 1961 se ale už ve *Strážné věži* ze dne 15. 1. píše, že ti svědci, jež přijmou krev, budou exkomunikováni.¹⁴⁴ Svědkové dostali jasně na výběr mezi přijmutím krve a možnou záchranou života nebo členstvím ve společenství.

Později s pokrokem medicíny (v 80. a 90. letech) se začaly řešit i otázky autotransfúze a mimotělního krevního oběhu. Autotransfúze byla zakázána, protože již odebraná krev se prý nesmí vrátit do těla. Naproti tomu mimotělní krevní oběh byl povolen, protože se usoudilo, že se v podstatě jedná o prodloužení vlastního krevního oběhu. Zřejmě nejnovější záležitostí v této oblasti je přijímání jednotlivých složek krve, tento problém se řešil ve *Strážné věži* ze dne 15. 6. 2000 a nebylo zde jasně řečeno, zda je zakázáno jednotlivé složky krve přijímat. Pokud tedy svědek přijme pouze některou z částí krve, nebude za to zřejmě společenstvím

¹⁴² BARTOŠOVÁ, J.; ČADA, J.; DUDÍKOVÁ, M; Aj. *Život je svatý*. Brno: L. Marek, 2006, str. 5. ISBN 80-86263-86-X

¹⁴³ Pokud zmiňuji přesné datum, kdy byla určitá informace ve *Strážné věži* uveřejněna, mám na mysli americké vydání. Nicméně podle informací, které jsem získala přímo od svědků díky telefonátu na jejich odbočku na Černém mostě (dne 20. 5. 2010), vychází *Strážné věže* ve všech zemích v příslušném jazyce prakticky ve stejnou dobu. Jedná se o čisté překlady americké *Strážné věže* a nic nebývá měněno, obsah *Strážných věží* je po celém světě totožný.

¹⁴⁴ BARTOŠOVÁ, J.; ČADA, J.; DUDÍKOVÁ, M; Aj. *Život je svatý*. Brno: L. Marek, 2006, str. 33-37. ISBN 80-86263-86-X

nijak postihován.¹⁴⁵ Svědkové Jehovovi odmítali krev přijímat, protože věří, že duše sídlí v krvi, pokud tedy člověk transfúzi přijme, přijímá i například pohutky k vraždě či jakékoli rysy osobnosti člověka, od něhož krev přijal.¹⁴⁶

3.4.4 Hodnoty

Svědkové Jehovovi jsou známí tím, že odsuzují pití alkoholu ve větší míře, užívání drog, kouření. Tvrdí, že užívání těchto látek uráží Jehovu. Puritánství se týká i jejich sexuálního života. Cizoložství, smilstvo, masturbace a homosexualita jsou považovány za činnosti, které opovrhují učením organizace o sexuálním chování. Jakékoli jiné než heterosexuální chování je považováno za nemorální, sexuální styk je omezen pouze na manželský. Tělo je prý chrámem Božím a proto by mělo být osvobozeno od znečištění. Za nejhorší z těchto hříchů Svědkové považují homosexualitu.¹⁴⁷ Jaké sexuální chování je a není správně, je zdůrazňováno v brožurách. „Smilstvo: Předmanželský sex, styk se zvířetem, krvesmilstvo a homosexualita jsou závažné hříchy proti Bohu.“¹⁴⁸ Ve většině příruček je alespoň část věnovaná tomu, jak by se člověk měl chovat. Zdůrazňována je nejen sexuální zdrženlivost, ale i pravdomluvnost, hanebnost hazardního hráčství, násilí a hněvu, rasové a etnické nenávisti a podobně. Svědkové Jehovovi odsuzují vraždy, mezi které počítají i potraty.

Publikace vydávané společností Strážná věž také zdůrazňují důležitost harmonického rodinného života. Svědkové na rodinném životě a vzájemné úctě v manželství lpí. S odlukou v manželství svědkové souhlasí jen v některých případech, například pokud je manželka manželem bita či manžel odmítá rodinu podporovat. Pochopitelně nezapomněli zdůraznit, že odejít od manžela je možné,

¹⁴⁵ BARTOŠOVÁ, J.; ČADA, J.; DUDÍKOVÁ, M; Aj. *Život je svatý*. Brno: L. Marek, 2006, str. 38-39. ISBN 80-86263-86-X

¹⁴⁶ *Nové světlo v otázce krve* [online]. 2003 [cit. 2010-04-30]. Pohled na novodobou historii otázky krve v publikacích Strážné věže. Dostupné z WWW: <<http://www.krev.info/Text/historyCZ.htm#modern%20history>>.

¹⁴⁷ HOLDEN, A. *Jehovah's Witnesses. Portrait of a contemporary religious movement*. London: Routledge, 2002, str. 27. ISBN 0-203-46058-8.

¹⁴⁸ *Co od nás Bůh vyžaduje*. Watchtower Bible and Tract Society, 1996, str. 20.

pokud zakazuje uctívat Jehovu. Avšak „cizoložství manželského partnera je jediným důvodem k tomu, aby se křesťan mohl rozvést a mohl být volný pro nové manželství.“¹⁴⁹

Ačkoli se v brožurách, které Svědkové vydávají, píše, že je důležité chovat se tak, aby se to líbilo bohu Jehovovi, k lidem, kteří organizaci opustí, se příliš láskyplně nechovají. Příručky radí chovat se cudně, být poctivý, nechovat k nikomu zášť ani ve chvíli, kdy se k nám zachová špatně. Důležité je také umět odpouštět, mluvit pravdu, nechovat se násilně apod.¹⁵⁰ Avšak k takovým svědkům, kteří jsou s organizace vyloučení nebo ji sami opustí, ostatní svědkové zaujímají velmi specifický postoj. Tito bývalí svědci jsou nazýváni odpadlíky a ostatní svědkové se s nimi mají zakázáno stýkat, dokonce je nesmí ani pozdravit. Důvodem je, že by odpadlíci mohli narušit oddanost ostatních členů organizace. Vyloučení je chápáno jako vzpoura proti Jehovovi. Nejzávažnějším důvodem k vyloučení je podkopávání autority organizace Strážná věž či zpochybnování nějakého článku učení.¹⁵¹ Je třeba si uvědomit, že vyloučení z náboženské organizace je pro každého člena velmi stresující, členové jsou totiž na společenství zcela závislí. Odříznutí od společenství může mít pro ně za následek vážné psychické a sociální problémy. Svědkové mohou působit jako hodní oddaní lidé, není to způsobeno pouze jejich přesvědčením, že takové chování je správné, ale je to zapříčiněno také strachem z vyloučení. Díky tvrdému vedení společnosti Strážná věž panuje mezi svědky strach, donašečství a pokrytectví.¹⁵²

Opustit řady svědků Jehovových není možné důstojným způsobem. Ani v případě, kdy se člověk dobrovolně rozhodne odejít, protože změnil názor, nelze odejít s úctou. Odcházející je společenstvím očeřován, jeho charakter a chování jsou hodnoceny velmi negativně.¹⁵³ Odcházející si je vědom, že s ním již svědkové, s nimiž se téměř denně stýkal, nebudou komunikovat. Je to patrné především z dopisů, které svědkové opouštějící organizaci, zaslali společnosti nebo některému ze členů. Například jedna odcházející členka v dopise napsala:

¹⁴⁹ Co od nás Bůh vyžaduje. Watchtower Bible and Tract Society, 1996, str. 17.

¹⁵⁰ *Stále mějte na mysli Jehovův den*. Watchtower Bible and Tract Society, 2006, str. 111-123.

¹⁵¹ BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkávání, 2009, str. 25-26.

¹⁵² VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. Praha: Dingir, 1998, str. 72-73. ISBN 80-902528-0-X.

¹⁵³ NOVOTNÝ, O. *Za cizím však nepůjdou*. Praha: Oliva, 1996. str. 52. ISBN 80-85942-20-8.

„Uvědomuji si také (a Ty jsi mi už také řekla svůj názor), že se se mnou pravděpodobně nebudeš dále přátelit ani se mnou vyhledávat setkání. Je mi to moc líto, protože Tě mám ráda a vážím si Tě.“¹⁵⁴ Byť se mnohdy jedná o dobrovolné odchody od společnosti, není to pro členy jednoduché. Jiná bývala členka v dopise členům uvedla: „Věřte, že to pro mne není snadné rozhodnutí, protože většina mých přátel jsou svědkové Jehovovi.“¹⁵⁵ Ať už svědek Jehovův opustí společenství z vlastního rozhodnutí nebo vyloučením, nemůže to být pro něj snadné. Ztrácí tím své přátele, navrácí se do společnosti, kterou do té doby musel odsuzovat a mění i svůj způsob života.

Materiální hodnoty zřejmě nejsou pro svědky tak důležité. Svědkové většinou chodí do zaměstnání a vydělávají peníze, pokud se nerozhodnou plně oddat organizaci a pracovat výhradně pro ni (takoví svědci žijí v takzvaných bethelích, jedná se o ubytovny a pracoviště, kde svědkové vykonávají práci pro organizaci šest dní v týdnu).¹⁵⁶ Zda organizace z řadových svědků nějakým způsobem vymáhá peníze, není prokazatelné. V brožurách svědků jsou pouze zmínky o schránkách na dary, příspěvcích, o způsobu financování společenství. „Náklady jsou hrazeny z dobrovolných darů. Kdo chce přispět nějakým darem, může ho v sále vložit do schránky na dary.“¹⁵⁷ Nevypadá to, že by byl na svědky vykonáván tlak, aby peníze darovali. O finančních příspěvcích se zmiňuje i brožura *Svědkové Jehovovi – kdo jsou? Čemu věří?*. Je zde k tématu příspěvku citována bible Svědků, konkrétně výrok apoštola Pavla, jež je zakončen slovy: Bůh miluje radostného dárce.¹⁵⁸ Vzhledem k tomu, jak doslovně svědkové veškeré publikace vydané Strážnou věží chápou, je možné, že darovat finance berou jako svou povinnost.

¹⁵⁴ NOVOTNÝ, O. *Za cizím však nepůjdou*. Praha: Oliva, 1996. str. 34. ISBN 80-85942-20-8.

¹⁵⁵ Tamtéž. s. 25.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 51.

¹⁵⁷ *Co od nás Bůh vyžaduje*. Watchtower Bible and Tract Society, 1996, str. 29.

¹⁵⁸ *Svědkové Jehovovi: Kdo jsou? Čemu věří?* Watchtower Bible and Tract Society, 2000, str. 30.

ZÁVĚR: ODPOVÍDÁ CHARAKTERISTIKA SVĚDKŮ JEHOVOVÝCH CHARAKTERISTICE NOVÝCH NÁBOŽENSKÝCH Hnutí?

Na základě výše uvedených obecných rysů nových náboženských hnutí a na základě provedené deskripce společenství Svědků Jehovových jsem došla k závěru, že Náboženská společnost Svědkové Jehovovi naplňuje znaky charakteristické pro nová náboženská hnutí, a je tedy možné konstatovat, že v současné době mají Svědkové Jehovovi postavení nového náboženského hnutí. Splňují uvedená kritéria o silné hierarchizaci, uzavřenosti skupiny, filtrování až cenzuře informací (včetně zkreslování původního významu bible a vytváření významů nových, výhodných pro učení společnosti). Stejně tak vyvíjejí manipulativní mechanismy při zisku a přijímání nových členů a jejich učení je odlišné od zavedených křesťanských odnoží, chápaných v současné společnosti jako „tradiční“.

Znaky nových náboženských hnutí korespondují se základními charakteristikami společenství Svědků Jehovových. Fanatismus ve skupině bezesporu panuje, každý svědek je společnosti zcela oddán, jinak by zřejmě v minulosti ani nemohlo účinně fungovat dodržování některých doktrín, například zákazu vojenské a civilní služby. Pokud by svědek organizaci naprosto nedůvěřoval a nebyl jí oddán, doktrínu by jistě porušil a na vojenskou službu by nastoupil, místo toho si však svědkové vybírali raději trestní stíhání.

Mesianismus se v hnutí svědků také objevuje. Svědkové věří, že jsou hlasatelé pravdy a že jedině skrze jejich organizaci může být člověk spasen. Domnívají se, že lidé hlásící se k jiným náboženstvím žijí v bludu. Svědkové Jehovovi jsou také hnutím uzavřeným, proto se svědkové nesmí bavit s bývalými svědky (odpadlíky od společenství).

Fundamentalismus je pro Svědky Jehovovy rovněž typický. Chápu své prameny doslovně a striktně se drží pravidel, která jsou v nich stanovena. Literatura Svědků nese obecné charakteristiky literatur nových náboženských hnutí. Písemnictví Svědků je skutečně šířeno z jednoho centra, v tomto případě z Biblické

traktátní společnosti Strážná věž. Literatura sepsaná vedoucím sborem Svědků je důležitější, než jakékoli jiné knihy. Od čtení jiné než vlastní literatury jsou svědkové odrazováni. Většina literatur nových náboženských hnutí se snaží nezatrácovat křesťanství, aby neodradila stoupence. Pro literaturu Svědků však toto pravidlo zcela neplatí. Svědkové se nebojí křesťanství zcela zatrácovat a nazývají ho babylonskou nevěstkou. Časté jsou také citace z jejich vlastního překladu bible, které jsou doplněny vysvětleními.

Autoritářský způsob řízení ve společenství Svědků Jehovových také účinně funguje. V tomto případě však nejsou řadoví svědci podřízeni jedinému vůdci, ale celé skupině, vedoucímu sboru svědků. Společnost strážná věž zcela řídí život všech svědků.

Utajování nauky je pro Svědky také typické. Projevilo se to zejména v roce 1993, kdy společnost žádala o státní registraci a zcela popřela, že zakazuje krevní transfúzi či vojenskou službu.

Svědkové Jehovovi se zcela jistě chápou jako skupina výlučná a jedinečná. Bezesporu se jedná o skupinu, která očekává dějinný zlom, v tomto případě konec světa, kdy se do ráje dostanou jen vyvolení. Jejich výlučnost je více prohloubena i jejich učením. Zejména tím, že neslaví svátky, což téměř nikdo jiný ve společnosti nedělá. Také nepřijímáním krve či absolutním odmítáním války, které s sebou v minulosti neslo i zákaz nástupu na vojenskou službu, čímž se Svědkové Jehovovi ještě více odlišili od ostatních pacifických skupin.

U Svědků Jehovových je patrný i rys rozdělení na „my“ a „oni“. Svědkové se domnívají, že jsou jediní, kdo hlásá pravdu, a že ostatní lžou. Vyostřené jsou i hranice mezi členy a bývalými členy hnutí – ty svědkové nesmí ani pozdravit, protože jsou zatraceni, tím, že od skupiny odešli či byli vyloučeni. Patrné rozdělení na dobré a zlé je i díky výrookům z příruček ve stylu: buď jsi na straně satana, nebo na straně Boha. Svědkové dávají striktně najevo, že je něco jediné dobré, nebo naopak zlé.

Aktivní misijní činnost je svědkům také vlastní. Svědkové jsou povinni misijní činnost vykonávat, avšak jejich velké nasazení se neděje pouze z důvodu možné

záchranu druhých formou přidání se ke skupině, ale především kvůli zachránění sebe sama, protože každý svědek musí mít splněný určitý počet hodin ve službě, aby mohl být spasen.

Ačkoli téměř vše, co je možné o Svědcích zjistit, působí velmi negativně, dají se najít i určitá pozitiva. Hodnoty, které svědkové uznávají, by se rozhodně kladně chápat daly. Patří sem odsuzování přehnaného množství alkoholu, odmítání drog, násilí a sexuální promiskuity. Zdůrazňují také potřebu harmonického rodinného života a lásky k bližním.

Stejně jako další náboženská hnutí jsou svědkové Jehovovi velmi závislí na svém společenství. Takováto závislost může být pro člověka nebezpečná. V případě Svědků Jehovových to platí zcela určitě, protože jakýkoli řadový svědek může být společností okamžitě vyloučen, čímž ztrácí veškeré kontakty se svými dosavadními přáteli, někdy i s rodinou, kteří v hnutí nadále setrvávají. To může mít za následek vážné psychické a sociální problémy. Nebezpečí skupiny je i v tom, že jasně dává návody, jak chápat bibli či jiné texty a dochází tak k neschopnosti člověka uvažovat samostatně. Společnost Svědků Jehovových má i své specifikum týkající se nebezpečnosti. Zákaz krevní transfúze totiž pro členy hnutí platí i v případě smrtelného ohrožení. Faktem je, že od této doktríny hnutí naštěstí ustupuje.

Získávání nových členů je důležité i pro svědky Jehovovy. Zřejmě proto jsou za tímto účelem zřízena speciální školicí centra, jež učí, jak oslovovat potenciální členy nebo jak reagovat na případný zájem i nezájem. Strategie svědků, jak získat nové členy, se shodují s obecnou charakteristikou získávání nových členů do nových náboženských hnutí. Svědkové však nadále užívají již zastaralé verbování nových členů na frekventovaných místech namísto moderních metod.

Nová náboženská hnutí jsou mimo jiné taková hnutí, která jsou chápána jako společensky neakceptovaná, neobvyklá. Svědkové Jehovovi jsou většinou společností (v ČR) bezesporu chápáni jako neobvyklí, především díky některým článkům učení jako je odmítání krevní transfúze či vojenské služby. Neakceptování jsou také křesťanskou společností, protože sami sebe považují za jediné správné křesťany, přičemž křesťanské učení v některých místech překrucují. Díky těmto

skutečností pravděpodobně Svědkové Jehovovi v České Republice nebudou v brzké době společností přijati.

Přesto mají Svědkové v české společnosti k přijatelnosti blízko. Důvodem je očekávání Ježíšova návratu na zem a částečná blízkost s křesťanstvím.¹⁵⁹ V potaz je také možné brát to, jak dlouho Svědkové v České republice působí (v našem prostředí společnost působí od dob první republiky kontinuálně dosud). Vzhledem k tomu, že doktrína o zákazu přijímání krevní transfúze se v současné době také mění a striktní zákaz již není jasně dán, může se stát, že se na ní v budoucnosti zcela zapomene. V takovém případě by Svědkové mohli být společností vnímání jako skupina již ne tolik neobvyklá. Pojem „nové náboženské hnutí“ by tak byl pouze označením zastupujícím hanlivý pojem „sekta“, tedy jen „zaškatulkováním“ Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi do systémů církví a náboženských skupin v ČR. Hnutí by díky zbavení se kontroverzí (zejména v otázce krevních transfúzí) ztratilo nálepku neobvyklého a společensky neakceptovaného. Jak jsem již uvedla výše, vnímání toho, co je *nové* náboženské hnutí (ve smyslu odlišnosti a „zvláštních praktik“) se mění se společenským nazíráním na danou náboženskou skupinu.

¹⁵⁹ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007, str. 139. ISBN 978-80-86851-64-8.

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura

ABGRALL, J. M. *Mechanismus sekt.* Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-774-7

BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými.* Praha: Setkávání, 2009.

BARTOŠOVÁ, J.; ČADA, J.; DUDÍKOVÁ, M; Aj. *Život je svatý.* Brno: L. Marek, 2006. ISBN 80-86263-86-X

BLAŽEK, R.; POKORNÝ, V.; TELCOVÁ, J.; *Nebezpečí sekt.* Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002. ISBN 80-86568-07-5.

BLEY, S.; BURKART, M.; FEIEREIS, K., aj. *Malý slovník sekt.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-246-3.

BÜCHNEROVÁ, B. *Co máme vědět o sektách.* Praha: Amulet, 1999. ISBN: 80-86299-02-3.

Encyklopedie nových náboženství. Praha: Knižní klub, 2006. ISBN 80-242-1605-1

ENGELHART, V. *Kdo jsou svědci Jehovovi?* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992.

ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími.* Praha: EELAC, 1995. ISBN 80-85495-29-5.

HOLDEN, A. *Jehovah's Witnesses. Portrait of a contemporary religious movement.* London: Routledge, 2002. ISBN 0-203-46058-8.

LUŽNÝ, D. *Nová náboženství a sekty.* Praha: MŠMT, 1997.

MORAVČÍKOVÁ, M. *Nová religiozita.* Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, 2002. ISBN 80-89096-01-8.

NOVOTNÝ, O. *Za cizím však nepůjdou.* Praha: Oliva, 1996. ISBN 80-85942-20-8.

NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha: Oliva, 1995. ISBN 80-85942-00-3.

PORTERFIELDOVÁ, M. K. *O sektách*. Praha: Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-233-2.

REJCHRT, L. *Pavučiny*. Praha: Oliva, 1995. ISBN 80-85942-13-5.

REMEŠ, P. *Svědkové Jehovovi. Historický přehled*. Praha: Oliva, 1995. ISBN 80-85942-03-8.

ŠTAMPACH, O. I. *Sekty a nová náboženská hnutí: naděje a rizika*. Praha: Oliva, 1994. ISBN 80-901634-6-7

VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Alfa Publishing, 2007. ISBN 978-80-86851-64-8.

Příručky Svědků Jehovových

Co chtějí "Svědkové Jehovovi"? Frýdek: Exerciční dům, 1947.

Co od nás Bůh vyžaduje. Watchtower Bible and Tract Society, 1996.

Denně zkoumejme písmo 1997. Watchtower Bible and Tract Society, 1997.

Můžeš žít navždy v pozemském ráji. Brooklyn: Watchtower Bible and Tract Society, 1990.

Můžete být Božím přítelem. Watchtower Bible and Tract Society, 2000.

Stále mějte na mysli Jehovův den. Watchtower Bible and Tract Society, 2006.

Svědkové Jehovovi: Kdo jsou? Čemu věří? Watchtower Bible and Tract Society, 2000.

Svědkové Jehovovi v České Republice

Vláda, díky které nastane ráj. Watchtower Bible and Tract Society, 1996.

Vydávej „důkladné svědectví o Božím království“. Watchtower Bible and Tract Society, 2009.

Časopisy

Dingir: religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2003, 1. ISSN 1212-1371.

Dingir: religionistický časopis o současné náboženské scéně. 2009, 3. ISSN 1212-1371.

Elektronické zdroje

Víry a vyznání [online]. 2008 [cit. 2010-03-15]. Náboženská společnost Svědkové Jehovovi. Dostupné z WWW:

<<http://www.viryavyznani.estranky.cz/stranka/nabozenska-spolecnost-svedkove-jehovovi>>.

Nové světlo v otázce krve [online]. 2003 [cit. 2010-04-30]. Pohled na novodobou historii otázky krve v publikacích Strážné věže. Dostupné z WWW:

<<http://www.krev.info/Text/historyCZ.htm#modern%20history>>.

Ministerstvo kultury [online]. 2007 [cit. 2010-04-04]. Data registrace církví a náboženských společností a svazů církví a náboženských společností. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/odkazy/data-registrace-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-a-svazu-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-11263>>.

Český statistický úřad [online]. 6.8. 2003 [cit. 2010-05-13]. Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem. Dostupné z WWW:

<http://notes2.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem>.

PŘÍLOHA 1

Zákon ze dne 27. listopadu 2001 o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)

§ 5

Podmínky vzniku a působení církví a náboženských společností

Vznikat a vyvíjet činnost nemůže církev a náboženská společnost, jejíž činnost je v rozporu s právními předpisy a jejíž učení nebo činnost ohrožuje práva, svobody a rovnoprávnost občanů a jejich sdružení včetně jiných církví a náboženských společností, ohrožuje demokratické základy státu, jeho suverenitu, nezávislost a územní celistvost, a

a)

je v rozporu s ochranou veřejné mravnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví, principy lidskosti a snášenlivosti a bezpečnosti občanů,

b)

popírá nebo omezuje osobní, politická nebo jiná práva fyzických osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání nebo sociální postavení, rozněčuje nenávist a nesnášenlivost z těchto důvodů, podporuje násilí nebo porušování právních předpisů,

c)

omezuje osobní svobodu osob zejména tím, že využívá psychický a fyzický nátlak k vytvoření závislosti, která vede k fyzickému, psychickému a ekonomickému poškozování těchto osob a jejich rodinných příslušníků, k poškozování jejich sociálních vazeb včetně omezování psychického vývoje nezletilých a omezování jejich práva na vzdělání, zabraňuje nezletilým přijmout zdravotní péči odpovídající zdravotním potřebám, nebo

d)

je utajována vcelku nebo v některých částech, stejně jako organizační struktura církve a náboženské společnosti a vazby na zahraniční složky, je-li částí církve nebo náboženské společnosti působící mimo území České republiky.¹⁶⁰

¹⁶⁰ *Právník* [online]. 2010 [cit. 2010-06-17]. Úplná znění - o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech) - 3/2002 Sb. Dostupné z WWW: <<http://www.pravnik.cz/uplna-zneni/uz-89.html>>.